

6. møde.

Torsdag den 22. oktober kl. 13.

Formanden: Fra statsrevisorerne har jeg modtaget meddelelse om, at disse i et møde i dag har valgt folketingsmand Poul Møller til formand og folketingsmand Kirkegaard til næstformand.

Ombudsmandsudvalget har afgivet betænkning og indstilling vedrørende valg af folketingets ombudsmand. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 60, 135 og 176).

Forhandlingen genoptoges.

Peter Nielsen: Det kan ikke tjene noget formål, at jeg forlænger debatten her, og jeg skal da også kun gøre nogle enkelte bemærkninger. De spørgsmål, hovedsagelig om økonomi og skatter, der har været fremme i åbningsdebatten, kommer jo senere til selvstændig debat i det høje ting.

Det har hidtil været den fredeligste åbningsdebat, jeg kan mindes. Det kan vel skyldes, at man ikke ønsker at forlænge valgkampen, men også, at alle har følelsen af, at det mere er det praktiske arbejde og ikke så meget principielle diskussioner, det nu drejer sig om.

Kildeskatten har været nævnt som en anstødssten. Ja, et dagblad, endog et af de mere højværdige, har svunget sig op til ligefrem at kalde det en provokation. Nu bør man jo ikke være så overfølsom — er det ikke allergisk, det hedder? — for vi skal på et givet tidspunkt ind i en samlet forhandling om alle vore skatteproblemer, og så må ethvert parti kunne komme med sine synspunkter og forslag som et samlet grundlag for videre forhandling.

Det er dog værd at understrege, at kildeskatten ikke er en løs, teoretisk tanke. Den har stået sin prøve i alle andre lande, og partier, som her i det høje ting har ytret modvilje, er altså de eneste i hele verden, der er modstandere af den skattereform, hvorom der ellers er politisk enighed i alle andre lande.

Flere bemærkninger under debatten bl. a. om, at det kun er en ny opkrævningsform, bestyrker min formodning om, at det er bedst at få et konkret forslag frem, således at pro og kontra kan trækkes mere koncist frem. Derfor foreløbig nok om kildeskatten.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen anstillede i sin tale betragtninger over vort folkestyres form på baggrund af de 11 partier, der havde opstillet ved sidste valg, og som, såfremt de alle var blevet repræsenteret i det høje ting, kunne have lammet folketingets arbejde mere eller mindre. Det er betæneligheder, jeg kan dele. Vi kan nemt nok komme til at bringe folkestyret ud i en parodi og gøre forholdene mere kaotiske, så også jeg vil udtrykke håbet om, at man ved valglovens revision kan få set på hele dette problem.

Må jeg sluttelig sige, at den store forligsgryde næppe er sat over ilden endnu, men åbningsdebattens forløb må vel give det resultat, at vi stadig har et arbejdsdygtigt folketing.

Erik Eriksen: Også jeg kunne såmænd godt — jeg havde nær sagt — have undladt at tage ordet efter den højtærede statsministers tale i går, men når jeg alligevel gør det, er det, fordi jeg ligesom har en følelse af, at statsministeren talte uden om noget af det, der i hvert fald for min gruppe er væsentligt.

Lad mig først nævne, at når både den ærede socialdemokratiske ordfører og den højtærede statsminister understregede, at det havde været en relativt stilfærdig debat, kan jeg kun svare: således var det også tænkt fra anden side at det skulle være. Der er jo ikke nogen sund fornuft i at afvise samarbejde, og det er der heller ingen der har gjort. Jeg har understreget det flere gange.

Det er rigtigt, at hverken den højtærede statsministers eller mit parti nåede deres valgmaal. Det er vel kun i ekstraordinære

[Erik Eriksen.]

tilfælde, man kan stå op og sige, at man har nået sit valgmaal. Men jeg erkender altså, at vi har ikke nået det.

Når jeg siger, at jeg har indtryk af, at den højtærede statsminister taler uden om mange af de udtalelser, jeg kom med, så mener jeg faktisk, at den højtærede statsminister gør det bevidst. Det gør han f. eks., når han beskæftiger sig med valg af formand og næstformand i socialreformkommissionen. Ikke i min vildeste fantasi har jeg forestillet mig, at vi skulle modsætte os en socialdemokratisk formand for den kommission, vi i fællesskab var enige om at nedsætte, ikke i min vildeste fantasi. Det kunne heller ikke falde mig ind at benægte rigtigheden af — som socialdemokratiets ærede ordfører siger — at socialdemokratiet er større end venstre og de konservative tilsammen. Men det, jeg gerne vil understrege, er, at den højtærede statsminister går uden om sagens kerne, nemlig den, at han til formand og næstformand har udpeget 2 mænd, der begge er ledere af de interessegrupper eller interesseorganisationer, hvis forhold skal tages op til behandling. Det er det, den højtærede statsminister går uden om, og det er det, der er pointen. Jeg nødsages jo til at sige, hvad jeg har fremhævet tidligere, at hvis den højtærede statsminister ikke kan se, at det er en form for samarbejde, vi fra vor side må reagere på, er jeg bange for, at den høje regering ikke forstår situationen. Det er ikke for mig nok, at man giver udtryk for, at man forstår vor tankegang; den højtærede statsminister må som leder af en mindretalsregering, der fra oppositionen møder en udtalt vilje til samarbejde, forstå, at et virkelig frugtbart samarbejde hverken på dette eller på andre områder kan klares med ord alene.

Jeg har ikke flere bemærkninger at gøre vedrørende de mange LO-folk i regeringen. Det er mig magtpåliggende at sige, at selvfølgelig er det ikke diskvalificerende at være LO-leder, absolut ikke. Jeg kender frem-

trædende folk i den kreds, som oven i købet ved forskellige lejligheder har sagt fornuftige ord. Jeg tror oven i købet, jeg engang har citeret den højtærede økonomiminister for nogle særdeles fornuftige betragtninger. Men det ved jeg jo ikke om jeg får lejlighed til senere; nu har jeg nogen ængstelse for, at jeg ikke gør det.

I øvrigt taler statsministeren om samarbejde i relation til den økonomiske situation i det hele taget, og jeg vil gerne sætte en streg under, at der er ingen af os fra oppositionen, der har angrebet statsministeren, fordi han har kontakten folk fra erhvervslivet og organisationsledere, tværtimod. Jeg har bedt om, at der i god tid før overenskomstforhandlingerne skaffes størst mulig klarhed, og jeg har understreget hvorfor, nemlig: hvis denne klarhed ikke tilvejebringes, og hvis man ikke klart og stærkt fra regeringen siger, hvorledes den bedømmer den faktiske situation, er det, vi skal have indgreb bagefter, og jeg vil altså gå ud fra, at regeringen i virkeligheden deler denne opfattelse og er enig i denne målsætning.

Må jeg så blot tilføje, at nogle af de betragtninger, der har været fremsat vedrørende betydningen af at have en valutareserve, hvad enten denne nu er tjent eller lånt, giver mig anledning til at sige, at en valutareserve jo nødvendig skulle betyde, at man blot lader stå til så meget længere over for en uheldig økonomisk udvikling. En valutareserve skulle efter min opfattelse i stedet for tjene det formål, at vi havde bedre tid til de nødvendige forberedelser af eventuelle sanerende foranstaltninger, og at virkningerne heraf kunne slå igennem gradvis og i en mere rolig atmosfære, så vi undgik de hidtidige voldsomme opbremsninger. Det er det, jeg gerne vil understrege, for det er jo ganske åbenbart, at disse voldsomme hurtige opbremsninger har alvorlige og skadelige sidevirkninger både over for samfundsudviklingen og over for erhvervsudviklingen.

Lad mig så endelig i denne forbindelse

[Erik Eriksen.]

føje til, at jo længere vi venter med den nødvendige omlægning fra skat på arbejde og opsparing til skat på forbrug, des vanskeligere vil det blive, og det hænger ganske enkelt sammen med hele denne omlægnings placering i den almindelige samfundsøkonomiske udvikling, som den højtærede statsminister jo også var inde på.

Hvad angår tilsagnet om samarbejdsvilje til løsning af boligspørgsmålet, glædede det mig naturligvis. For snart et års tid siden udtrykte jeg beklagelse over, at spørgsmålet tilsyneladende ikke kunne røres, fordi vi nærmede os et valg. Forhåbentlig er vi nu kommet så langt frem, at vi kan tage fat. Jeg har ikke noget imod at gentage, at vi har brug for samarbejde i denne sag og for fordomsfrihed. Det er ganske klart, at den løsning, der her skal findes, ikke er nogen enkel affære. Hvis den havde været det, havde problemet jo ikke eksisteret. Personlig tror jeg også, vi bliver nødt til at gennemføre ting, der i første omgang kan give anledning til kritik i alle vore partier, men som alligevel er en forudsætning for, at der kan sikres en virkelig løsning, og derfor håber jeg, at statsministerens ord også skal ses som et udtryk for vilje til at bekæmpe fordomme i hans egen gruppe, i LO, og hvor regeringsmagten nu ligger. Til gengæld må vi andre så se at klare problemet inden for vore egne rækker — det er så ligetil. Jeg mener virkelig at kunne sige, at venstre for sit vedkommende er parat også på dette punkt.

Må jeg blot føje til, at jeg tror, regeringen nu skal tage fat. Den bør snarest komme med forslag på dette og på andre områder, som statsministeren nævnte i går: skattereform, jordlove, og hvad der nu kan nævnes. En klog regering og en klog statsminister vil forstå nødvendigheden af hurtigt at komme med disse forslag og ikke tvinge initiativet over til oppositionen.

Til den højtærede udenrigsminister har jeg ikke mange ord. Jeg ved ikke rigtig, om jeg skal takke ham for hans udtalelser vedrørende markedspolitikken. Det var vistnok tænkt som en venlighed over for mig, når den højtærede minister sagde, at åbningstalens formulering var omhyggeligt valgt. Men jeg er jo ikke nær så stor en

diplomat som den højtærede udenrigsminister. Forstod jeg ministeren rigtigt, fastslog han dog i går, at hverken regeringen eller socialdemokratiet ville være med til et fællesskab, der ikke omfattede England — jeg tror, ordene faldt sådan. Det kan vel nok være lidt stærkt sagt sådan på lidt længere sigt. Jeg må have lov at minde om, at vi vel alle hidtil har haft den opfattelse, at England søgte eller tilstræbte et medlemskab i fællesmarkedet; men nu har der været valg i England, og jeg behøver egentlig kun at henvise til lederen i Berlingske Aftenavis fra i går, hvor det siges, at det er af betydning at få at vide, om et nej til fællesmarkedet fra den nye engelske premierminister også er et nej på Danmarks vegne. Det er vel desværre nok uden for al tvivl, at Det europæiske Fællesskab i den kommende tid vil isolere sig i endnu højere grad, end vi har oplevet det, og derfor spørger jeg, om denne kategoriske udtalelse, at vi ikke vil være med i noget fællesskab, hvor England ikke er med, er noget, man lader gå på den til enhver tid siddende regering i England, eller om det skal forstås således, at vi stadig væk skal bevare vor handlefrihed. Vor handlefrihed eller bevægelsesfrihed er jo ikke så meget værd, hvis den blot er et ekko af, hvad den engelske premierminister siger.

Så har jeg endelig et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, jeg bliver nødt til at fremsætte — det må jeg gøre, for at der ikke skal opstå en mytedannelse. Det drejer sig om det ærede medlems betragtninger vedrørende det afslag, han har fået på opfordringen til os om at danne valggruppe med de uafhængige. Først vil jeg dog gerne udtrykke min anerkendelse af, at det ærede medlems ord og tone var undergået en væsentlig forandring i forhold til de udtalelser, han og hans partifælle det ærede medlem hr. Rimstød har fremført i dagspressen. Jeg tager dette som udtryk for forståelse af, at polemiske udfald i hvert fald ikke er nok her i folketinget.

Det forsøg på at skabe mistillid til venstres saglige og politiske linje, som vi har mødt fra de to herrer ikke blot efter, men også før valget — så ofte før — kan jo ikke i sig selv være nogen god baggrund for et samarbejde. Det kan det ærede

[Erik Eriksen:] Jeg er faktisk et af medlemmerne af det gamle parti, og jeg tror, at medlemmerne af det gamle parti måske indse, når han tænker sig om. Et samarbejde må jo baseres på tillid. Forsøgene på at beklikke personer skal jeg slet ikke komme ind på, kun understrege, at det er ikke dette, der er baggrunden for, at vi ligesom tidligere sagde nej til at danne valggruppe med de uafhængige.

Der var for venstre intet, der bevirkede, at vi skulle ændre vort hidtidige standpunkt. For mig at se har de uafhængige ikke undergået forandring. Dertil kommer, at valggruppefællesskabet reelt ingen betydning ville have haft. Regeringens magtposition ville have været den samme. Stemmefordelingen i det høje ting ville have været præcis den samme, selv om der var dannet valggruppe med de uafhængige.

Baggrunden for vort nej — her taler jeg naturligvis på venstres vegne — var, at der er en væsensforskel mellem vort parti og de uafhængige. Jeg betragter ikke de uafhængige som et liberalt parti. Det er vort lands eneste og egentlige højreparti, og jeg er ikke engang sikker på, at det ærede medlem hr. Iver Poulsen er ked af at få denne etikette klistret på sig. Må jeg føje til, også for tydelighedens skyld: jeg er ikke ude på at deltage i højrefraktioner. Venstre ønsker og vil gerne være med til at vise vej til en liberal samfundspolitik, der også viser dyb social forståelse. De synspunkter er nedfældet i venstres program. Det er venstres vej, og det er ikke nogen gammeldags højrevej.

Vi er jo ofte, som jeg har sagt det, blevet angrebet af de uafhængige, og jeg har ikke taget mig meget af det. Jeg skal love heller ikke at gøre det i fremtiden, bl. a. ud fra det synspunkt, at de ikke-socialistiske partier ikke skal svække hinanden gennem angreb og mistænkeliggørelse. På dette område mener jeg virkelig at jeg har forudsættning for at være en slags læremester for de uafhængige, men de plejer jo ikke at være særlig glade for mine råd.

Jeg har altså ønsket at sige disse ting, fordi jeg er blevet tvunget til det, og fordi jeg nødig vil have, at der skal opstå mytedannelse.

Vort partis valggruppefællesskab med det

konservative folkeparti er udtryk for noget ganske andet. Vore to partier har på store, skelsættende områder en fælles, liberal, mål-sætning, og dette samarbejde og dette gruppefællesskab bygger på en gensidig tillid og en gensidig respekt, som, så længe jeg har haft med det at gøre, aldrig nogen sinde er blevet misbrugt. Jeg har altid haft fornemmelsen af, at i dette samarbejde var vi sammen med gentlemen. Jeg ved ikke, om det ærede medlem har forstået mine bemærkninger.

Poul Møller: Jeg vil gerne først sige det ærede medlem hr. Baunsgaard tak for den lykønskning, han bragte det konservative folkeparti i anledning af vor fremgang. Jeg vil også gerne gøre gengæld med en lykønskning til ham, og det skal da være, at han slap ud af den regering, han har siddet i i nogle år. Vi kunne allerede i den tale, det ærede medlem holdt, efter at han er kommet ud af regeringen, fornemme, at han begyndte at baske med vingerne. Det er jo sjældent, at der har været radikale vingesus her i salen; det er i hvert fald mange, mange år siden. Nu må vi så se, om vingerne kan bære, og hvor langt de kan bære, men vi vil spejde med forventning til det ærede medlems præstationer i fremtiden.

Det ærede medlem gjorde nogle bemærkninger om vor socialistforskrækkelseskampagne. Det var jeg også glad for at han gjorde, for her er vi blevet inspireret. Jeg husker, at straks efter valget den 15. november 1960 var der en ordfører ved åbningsdebatten, der sagde, at det, der nu var den farlige risiko for det danske folketing, var, at vi nu kun manglede ét mandat i socialistisk flertal. Denne ordfører var det ærede medlem hr. Baunsgaard; det var, inden han blev minister. Det inspirerede os til vor virksomhed for at undgå, at dette flertal skulle materialisere sig her i tinget, og vi takker derfor det ærede medlem for inspirationen. Det ærede medlem må ikke tage os det ilde op, at vi anvendte denne tankegang, fordi vi mener, det var politisk rigtigt set. Vi mener; det var rigtigere, således som vi prøvede på at arbejde for at undgå socialistisk flertal og socialistisk styre, end den måde,

[Poul Møller.]

det ærede medlem arbejdede på fra 1961 til 1964; men nu er det ærede medlem jo altså kommet ud af sit trange bur.

Til det ærede medlem hr. Aksel Larsen vil jeg gerne sige, at de borgerlige partier ikke ønskede en socialdemokratisk regering. Jeg protesterer imod den vending, det ærede medlem brugte her, for at der ikke skal komme nogen som helst misforståelse.

Det ærede medlem hr. Peter Nielsen sluttede sin ordførertale i forgårs med at citere noget om vort svømmery, og jeg vil gerne citere fra Folketingstidende 1964-65 — det findes sp. 74 —:

„Og så er spørgsmålet: skal vi hævde Danmarks gamle ry som svømnotation og rask og energisk sammen svømme fremad — eller skal vi blot træde vande?“

Det kom jeg til at tænke på, da jeg hørte den højtærede statsministers svartale til os i går. Om der dér var raske svømmetag fremad, kan man måske nok tvivle på. Jeg havde mest indtryk af, at den højtærede statsminister var indstillet på at træde vande, i hvert fald igennem dagen i går. Det er der måske ikke noget at sige til; det kan måske også skyldes, at den højtærede statsminister har været nede for sidste gang i det kgl. bibliotek for at læse i Den ældre Edda, som nu skal udleveres, hvis regeringen får sin vilje. Dér vil han kunne læse i Fafnersmålet:

„I vand skal du drukne,
hvis i vind du sejler.
Alt er farligt
for den, som skal dø.“

Jeg tror, at dette Fafnersmål var noget af det, som statsministeren gik ud fra i sin tale: ikke komme ud i vind, ikke risikere at drukne i vandet, blive inde ved kysten, indtil man ser, hvor langt det hele kan bære, hvilken tilslutning der er fra anden side, og hvordan reaktionen er andetsteds over for de tanker, som blev rejst fra oppositionen. Statsministeren gik meget let hen over de tanker, der blev rejst af det ærede medlem hr. Erik Eriksen og mig, og det er der altså ikke noget at sige til, for når man ved, at øksen ligger ved træets rod, når man ved, at man snart skal væk som mindretalsregeringschef, er det farligt at komme for langt ud i vandet.

Den højtærede statsminister talte om LO-

ministrene. Nu var det en pudsigt forklaring, vi fik om de pudsige tilfældigheder, der gjorde, at der netop ikke var andre steder, hvor man havde fiskerirepræsentanter, end Frederikshavn med den højtærede fiskeriminister, som netop var blevet indvalgt i tinget. Det var et ganske pudsigt tilfælde. Det var også et pudsigt tilfælde, at man ikke kunne finde en økonomiminister andetsteds end i redaktøren af Arbejdsmandenes Fagblad. Vi har lidt svært ved at tro på disse tilfældigheder. I hvert fald må den højtærede statsminister ikke tage os det ilde op, at vi mener, det er et tilfælde, der kan minde om en tanke.

Men som jeg sagde i forgårs: nu får vi se. Vi får se, om de fem fagforeningsrepræsentanter, der sidder i regeringen, er fagforeningsrepræsentanter eller de er regeringens talsmænd over for fagforeningerne, der skal medvirke til en fredelig afvikling af overenskomstsituationen på et økonomisk forsvarligt grundlag. Det er selvfølgelig noget vanskeligt, når man har siddet og forberedt et overenskomstoplæg, som jeg vil tro den højtærede fiskeriminister har, så pludselig at skulle gå ud og fortælle, at det er et ganske uforsvarligt oplæg, der her er lavet.

Statsministeren gjorde nogle bemærkninger om valgets udfald og spurgte os, om vi nåede vort mål. Nej, det gjorde vi ikke; vi nåede ikke vort mål. Vort mål var, at den højtærede statsminister ikke længere skulle være statsminister, og det nåede vi ikke, det erkender vi, men vi giver ikke op; så ville vi jo først være slagne; derfor regner vi med, at der kan komme en dag, hvor dette forhold kan forandre sig. Det gik den rette vej, det er det vigtigste, tendensen var rigtig, det gik fremad for os. Jeg takker den højtærede statsminister for den lykønskning; han bragte det konservative folkeparti i anledning af vor mandatgevinst, og jeg skal love den højtærede statsminister, at vi skal bruge den vel.

Hvad angår økonomien, var det tydeligt, at statsministeren efterhånden mere og mere erkender virkelighedens krav til os. Jeg vil derfor gerne spørge den højtærede statsminister, om han er enig i vismændenes bedømmelse af, hvad produktionen kan bære af indkomststigninger. Det er inden den 15. november, parterne skal enes om den samfundsøkonomiske ramme for de frem-

[Poul Møller.]

tidige overenskomster. Vi er nu i slutningen af oktober, og derfor ville det være rart, om den højtærede statsminister sagde: jeg er enig med det økonomiske råds formandskab, med samordningsorganets formandskab, i dets økonomiske bedømmelse.

Må jeg så i øvrigt gøre en stiltfærdig bemærkning om vismændenes rapport. Vi har set adskillige gange, at disse rapporter er sluppet ud til pressen. Jeg ved ikke, hvordan det er gået for sig, sådan noget ved man aldrig, men det er altså gået for sig. Ville det ikke være rimeligt, om det danske folketing i hvert fald fik den samme orientering fra vismændene, som alle de forskellige erhvervsrepræsentanter og organisationsrepræsentanter får? Det er noget urimeligt for os, der sidder i folketinget, at vi ikke kan få adgang til disse rapporter, medens så mange, der sidder uden for folketinget, har dem liggende på deres skrivebord rundt omkring i organisationerne.

Den højtærede statsminister har i mandags taget et initiativ, hvorved han har sikret en samtidighed i forhandlingerne om de økonomiske krav. Det har vi ikke noget at indvende imod; det kan måske være praktisk, det kan måske være rigtigt. Men selv om man går ind i en samtidig forhandling, bør vi ikke glemme, at tjenestemændenes forhold ikke kan sammenlignes med det almindelige arbejdsmarked. Altså en samtidighed, der skulle føre til en procentvis ensartet forhøjelse på arbejdsmarkedet og over for tjenestemændene, tør ikke engang finansministeren håbe på, det er der ingen af os der kan regne med. Vi husker alle statsministerens Esbjergtale forud for valget, hvor han talte om efterslæbsproblemet. Derfor håber jeg, at man også i arbejdsmarkedet erkender, at tjenestemændene har et særligt problem, således at man ikke her kan sige: hvis tjenestemændene får så meget, skal vi kræve lige så meget.

Spørgsmålet om skatte- og afgiftsbyrden i finansåret 1965-66 blev berørt ganske let i statsministerens tale, og vi er nu klar over, at regeringen i dag bedømmer det således, at det er nødvendigt at foretage en ekstra forhøjelse af skatte- og afgiftsbyrden ud over den, som de gældende love medfører. Det kan være, regeringen har ret i dette skøn; det kommer vi til at drøfte, når

finanslovforslaget foreligger. Men én ting er der for mig grund til at bemærke, og det er, at jeg kort før valget her i folketinget stillede et skriftligt spørgsmål til finansministeren om hans vurdering af statsfinanserne, netop fordi jeg mente, det lå således økonomisk, at vi næppe kunne gennemføre de synspunkter, der var fremme i valgkampagnen, tillige med de forhøjelser af tjenestemandslønningerne, der måtte forventes, og januarpristallets stigning og de sædvanlige og almindelige udgiftsstigninger på statsbudgettet, uden at man kom ud for en stærk belastning af dette budget. Ville det ikke have været rimeligt, om man forud for valget i svaret til mig her i folketinget — og de skriftlige svar har jo den samme værdi som de mundtlige her i selve tinget — havde givet oplysning om, at man måtte vurdere den økonomiske helhed således, at regeringen måtte forvente skatte- og afgiftsforhøjelser til foråret? Var det nødvendigt, at vi skulle over valgdagen, før regeringen kom med denne erkendelse? Jeg synes ikke, det havde været nødvendigt. Jeg synes, at det havde klædt regeringen bedre, om finansministeren havde svaret mig, således som statsministeren nu taler, med hensyn til de sandsynlige forventninger til foråret.

Må jeg så sige om skatterne i øvrigt, at jeg forstod statsministeren sådan, at han ikke mente, at det ville blokere de almindelige skattereformdrøftelser, at man samtidig arbejdede med et kildeskattforslag. Jeg er bange for, at det vil blive tilfældet. Jeg er bange for, at det stort set er de samme embedsmænd, der skal arbejde med kildeskattforslaget som med det skattereformforslag, der skal forberedes i regeringen, inden det fremsættes her i tinget, og jeg beder derfor meget om, at man nu giver førsteprioritet — for at bruge en vending, vi snart bruger ved enhver lejlighed herinde — giver fortrinsret for det arbejde, der skal samle folketinget, og lægger det til side i hvert fald foreløbig, som kun skal give udtryk for den socialdemokratiske politik.

Hvad boligspørgsmålet angår, skal jeg gentage mit løfte fra forleden dag om, at vi er rede til at forhandle sagligt om en ændret bolig- og huslejepolitik. Statsministeren ville snart i gang, og jeg siger, lige-

[Poul Møller.]

som det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde det: må vi så snart se forslagene, så vi har et arbejdsgrundlag.

Statsministeren sluttede sine bemærkninger med at sige, at regeringen er rede, og det er vel fremgået af denne debat, at alle er rede. Men forudsætningen for det hele er, at vi får noget at arbejde med. Man må ikke forvente — og det vil jeg gerne sige her på mit partis vegne i anledning af den drøftelse, der fandt sted i mandags i statsministeriet — man må ikke forvente, at vi arbejder med sagerne bag nedrullede gardiner, inden forslagene fremsættes i folketinget. Jeg har i dagspressen set, at statsministeriet nu skal flytte over til Assistenshuset, men vi sniger os ikke over Højbro til Assistenshuset for at yde politisk assistance til regeringen. Vor assistance vil vi yde her i tinget på sædvanlig parlamentarisk måde efter vor forfatnings forudsætninger, når regeringen har fremsat de forslag, der skal være forhandlingsgrundlaget. Og jeg vil gerne sige, også til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, at den assistance, vi vil yde, yder vi ikke for at hjælpe socialdemokratiet. Vi er ikke indstillet på hverken i Assistenshuset eller her at pantsætte vor politik til socialdemokratiet; men vi vil yde vor assistance for at hjælpe med til at løse det danske samfunds problemer; og efter et folketingsvalg må det være det afgørende for ethvert valgt folketingsmedlem, at man gør, hvad man kan inden for arbejdets almindelige rammer for at hjælpe med til løsningen af alle de problemer, vi har talt om i valgkampagnen.

Baunsgaard: Ja, heller ikke jeg har så forfærdelig mange bemærkninger at gøre til de ærede ordførere fra de andre partier. Jeg har dog et par enkelte bemærkninger til det ærede medlem hr. Erik Eriksen og også til det ærede medlem hr. Poul Møller, som om ikke før så i hvert fald nu gav mig anledning til det.

Til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, som hævdede, at det radikale venstre i realiteten ikke havde gjort sig nogen anstrengelser for at skjule, at vi ville have socialdemokraterne med i regeringen, vil jeg gerne sige: nej, det kan være, det ærede

medlem har ret i det. Til gengæld har vi andre bedømt det ærede medlem sådan; at han med omhu undgik ethvert skridt, der kunne give berettiget mistanke om, at han ville have regeringsansvaret. Og de konservative støttede jo ved den måde, de førte forslaget frem på, det ærede medlems anstrengelser særdeles godt.

Det ærede medlem sagde videre — og jeg forstod, at det var henvendt til mig på grund af de bemærkninger, jeg havde gjort forud for valget om det økonomiske råds ansvar, hvor jeg på et vist tidspunkt havde draget det ærede medlem ind i debatten; det er underordnet, hvad årsagen var — at det økonomiske råd ikke må blive et forum, hvortil man delegerer en del af sit ansvar. Jeg vil gerne sige, fordi jeg synes, denne udtalelse som tidligere udtalelser har afsløret, at man ikke rigtig har forstået, hvad det er, der bør være den egentlige hensigt med det økonomiske råd: nej, det økonomiske råd må ikke blive et forum, hvortil man delegerer en del af det ansvar, der rettelig hører hjemme i dette høje ting. Det har aldrig fra det radikale venstres side i bestræbelserne for at få den økonomiske samordnings idé knæsat og ved oprettelsen af det økonomiske råd været tanken, at man herved skulle have noget, hvortil man kunne delegere et ansvar, der rettelig hører hjemme her. Det, der er vor opfattelse af det økonomiske råds betydning, er, at vi med dette oprettelse har fået et organ, der igennem tilvejebringelsen af analyser kan give os større oplysning, større viden og igennem dette give os større ansvar, ligesom vi gennem det økonomiske råds arbejde kan få klarlagt den del af ansvaret, som andre, der arbejder uden for dette høje ting, har. Arbejdsmarkedets parter og erhvervsorganisationerne har deres meget store ansvar. Med det økonomiske råds tilvejebringelse og det arbejde, der gøres, er der givet os et bedre grundlag for at vurdere, om organisationerne i deres resultater går ud over det, vi kan anse for holdbart. Men der er også dermed givet os et større ansvar med hensyn til at gribe ind, hvis de gør det, og det var just tilvejebringelsen af denne større klarhed omkring ansvarets fordeling, der var vor hensigt med det økonomiske råd.

Til det ærede medlem hr. Poul Møller vil

[Baunsgaard.]

jeg gerne sige, at da det ærede medlem takkede mig for lykønskningen til valgsejren, var min første umiddelbare reaktion, at jeg ville sige: selv årsag; men det forstår jeg jeg ikke kan gøre. Jeg forstår, at jeg tværtimod skal finde årsagen til den konservative valgsejr i mine egne handlinger, ja, at jeg oven i købet selv har sat det konservative parti på sporet. Jeg har sjældent følt ansvaret større — jeg fristes næsten til at sige mere ydmygende — end det, jeg i øjeblikket føler. Det var dog en skrækkelig ting, jeg her har begået. Den kan faktisk kun opvejes, hvis det ærede medlem også lytter til den ordførertale, det radikale venstres ordfører holder lige efter dette valg, for så vil det ærede medlem deraf kunne drage den lære, at de konservative én gang til skal lytte til den radikale ordfører og huske, at jeg sagde: man kan ikke gøre et demokrati arbejdsdygtigt ved blot at være imod. I øvrigt var det faktisk det ærede medlem, jeg tænkte på, da jeg sagde, at jeg tiltrøede enkelte personer i det konservative parti evner til selvstændig politisk vurdering; men jeg må jo indrømme, at min bedømmelse af det ærede medlems evne til selvstændig vurdering altså skal reduceres lidt. Det gør imidlertid ikke noget, hvis det ærede medlem så vil huske, hvad jeg sagde: at en socialistforskrækkelse, den kan man vinde et enkelt valg på; men jeg advarer meget det konservative parti mod at tro, at man kan vinde regeringsmagt eller fremtid udelukkende ved at være imod. Det kan man ikke. Jeg tror, det ærede medlem skal tage imod også det råd, og hvis han gør det, vil det ligesom gøre det lidt lettere for mig at bære det frygtelige ansvar, jeg havde taget på mig ved at lægge op til den konservative valgkamp med det for nationen mindre lykkelige resultat, der kom ud heraf.

Det ærede medlem sagde i sin ordførertale, at de konservative var blevet beskyldt for at være reaktionære, men at vælgerne havde frikendt dem — om det nu er ordret gengivet, ved jeg ikke, men sådan forstod jeg det ærede medlem. Ja, vi må jo erkende, at for så vidt som dette valgresultat skal betragtes som en vælgernes dom, så blev man frikendt. Nu er det ærede medlem jo jurist, og han vil derfor forstå, at den juri-

diske stilling for en anklaget er den samme, hvad enten han er frikendt på grund af manglende effektivitet i anklagerens bevisførelse, eller han er frikendt, fordi han har bevist sin uskyld. Den juridiske stilling er lige klar, men jeg tror også, det ærede medlem som politiker vil forstå, at der er en væsentlig forskel på, om man er blevet frikendt, fordi bevisførelsen har været for svag, eller man er blevet frikendt, fordi man selv har evnet at bevise sin uskyld. Og det ærede medlem vil ikke være uenig med mig i, at en sådan bevisførelse er der ikke tale om fra det konservative partis side, for man har ikke gjort sig nogen anstrengelse for at føre et sådant bevis. Det er nemlig det karakteristiske ved det konservative folkeparti.

Det ærede medlem kunne ikke forstå, at jeg har så meget imod det nuværende lederskab. Nu vil jeg gerne sige — det kan måske være svært for mig at blive troet — at det er faktisk ikke noget personligt; det er noget politisk. Jeg kan ikke acceptere et stort partis opgave som løst med kun at være imod, og det er jo det, der præger det konservative folkeparti og hele dets holdning, og her har man den væsentligste forklaring på, at jeg må bedømme det konservative folkeparti, som jeg gør det, og at jeg i mine handlinger må drage konsekvensen af denne bedømmelse.

Derefter siger det ærede medlem henvendt til statsministeren, at der både i åbnings-talen og i regeringens første handlinger var eksempler på, at der ikke var den helt konsekvente samarbejdsvilje, og så nævner det ærede medlem en ting, som jeg oprigtigt talt ikke forstår det ærede medlem kan mene er holdbar som et forsøg på at dokumentere, at der skulle være manglende samarbejdsvilje, nemlig de islandske håndskrifter. Det ærede medlem ved jo da, at de 60 underskrifter — eller var det 61? — det ærede medlem var i stand til at samle, og som var skyld i, at vi fik udsat denne handling, jo ikke var givet af underskrivere, som alle var enige med det ærede medlem og hans parti. Der var jo også deriblandt medlemmer af det daværende folketing, som havde stemt for udleveringen. Se, hvis der ud af dette skal drages nogen lære om, hvem det er, der skal forstå lidt mere af samarbejdsvilkårene, så må det nu blive det ærede medlem, for det kan ikke være samarbejdets

[Bausgaard.]

vilkår — det bliver i hvert fald ikke accepteret af det radikale venstre — at hvis et konservativt mindretal står over for et betydeligt flertal i folketinget repræsenterende alle øvrige partier, da skal man bøje sig for det konservative mindretal og i samarbejdets navn opgive de ting og de beslutninger, som et stort flertal er enig om. Så er det ikke samarbejde, så er det diktat. Men demokratiets vilkår skal aldrig være, at det er mindretallet, der dikterer flertallet. Det kan være, at flertallet gennem forhandling når frem til imødekommelse, men de forhandlinger på dette specielle område har vi jo ført.

Må jeg dernæst rette et par bemærkninger til den højtærede statsminister. Allerførst en tak, fordi statsministeren gav tilsagn om, at regeringen ville tage kontakt med England om samhandelsproblemerne og samhandelsudsigterne. Jeg tror, det kan være nyttigt; jeg ved ikke, om det er nødvendigt, men jeg tror, det kan være nyttigt under alle omstændigheder, og jeg er taknemlig for, at regeringen her vil tage et initiativ.

Jeg takker i det hele taget den højtærede statsminister for det, synes jeg, åbne sind, han viste over for de tanker, der blev fremført under åbningsdebatten både af andre ordførere og, hvis jeg må være ubeskedent nok til at sige det, også af mig. Jeg noterede med tilfredshed de bemærkninger, den højtærede statsminister gjorde om boligpolitikken, huslejepolitikken og ikke mindst om de økonomiske konsekvenser af den politik, der føres på dette område.

Jeg har i dag til morgen i Politiken læst — og Politiken plejer mærkværdigvis af en eller anden årsag at være godt orienteret. . . (*Finansministeren* [Poul Hansen]: Måske ikke så meget mere!). . . Det er da egentlig en glædelig ting at se, at Politiken er godt orienteret, også når der ikke er radikale ministre, for det kan ligesom give os en større frigjorthed i vor optræden. Må jeg så sige, at for så vidt Politikens gengivelse af de skattetanker, man gør sig, i dag er lige så rigtig, som dens gengivelser plejer at være. . . (*Finansministeren* [Poul Hansen]: Det er den ikke!) . . . så er der én ting, som jeg alligevel vil benytte anledningen til at understrege, og det gør jeg i og for sig, selv om det nu skulle

vises sig, at finansministeren får ret i, at Politiken ikke i så høj grad er på rette spor, for det er et alvorligt problem. Hvis man virkelig under de skatteforhandlinger, man skal i gang med i den kommende vinter, kommer til det resultat, at de indirekte skatter skal forhøjes med henimod 1 milliard kr., må jeg sige — og jeg siger det i dyb alvor — at vi kan ikke byde den økonomisk svageste del af erhvervslivet ekstra afgifter på 1 milliard kr. uden ændringer i det nugældende grundlag for afgifternes beregning; det lader sig ikke gøre. Det ville være en aldeles urimelig belastning af den svageste del af erhvervslivet, om den én gang til skulle bære hele den enorme økonomiske byrde, en sådan forhøjelse af disse skatter medfører. Jeg ved godt, at jeg behøver ikke at lægge så megen varme i stemmen, når jeg henvender mig til regeringen, som jeg gør, når jeg henvender mig til modpolen i salen, men alligevel, det er nødvendigt, at vi gør os klart, at vi her står over for et skridt, som må ledsages af andre skridt, hvis det skal vise sig holdbart.

Den højtærede udenrigsminister vil jeg også gerne takke, omend jeg ikke er helt så sikker på, at jeg har samme berettigede grundlag for at takke udenrigsministeren, hverken for klarheden i svaret eller for samme imødekommenhed, som da jeg takkede statsministeren. Jeg er selvfølgelig enig med udenrigsministeren i, at vi ikke skal fastlåse os til en ganske bestemt markedspolitisk opfattelse. Jeg tror, udenrigsministeren har ret i, at Danmark handelspolitisk og dermed markedspolitisk ikke er placeret sådan, at vi vil få råd til overhovedet at have en fastlåst opfattelse. Der vil være brug for mobilitet, det er jeg klar over, men jeg mener dog, at der er grund til — og det er jo noget principielt — alligevel at have én fastlåst opfattelse, og det var den, jeg gav udtryk for i min ordførertale: at Danmark ikke isoleret kan gå ind i fællesmarkedet. Der må i en dansk tilslutning til fællesmarkedet være indeholdt en mulighed for, at også andre nordiske lande kan komme ind. Det er for mig en aldeles uacceptabel tanke, at vi skulle gå ind, hvis der ikke samtidig var givet andre nordiske lande, også det neutrale Sverige, en chance for det. Og jeg føjer til, at jeg i dag ikke har fantasi

[Bausgaard.]

til at forestille mig, at vi skulle kunne fratage det grundlag, som regeringen har arbejdet på, det hidtidige grundlag, at vor tilslutning må ske sammen med England.

Hvad de øvrige udenrigspolitiske spørgsmål angår, vil jeg gerne takke udenrigsministeren for den, synes jeg, klare fremstilling, udenrigsministeren gav af de problemer, som den kinesiske atombombe medfører. Der er næppe nogen, der er i tvivl om, at de hidtidige atommagter, specielt selvfølgelig USA og Sovjetunionen, er så uendelig meget længere fremme, at det må være rigtigt at mene, at der ikke kan være nogen umiddelbar militær betydning i en enkelt kinesisk bombe. Men derimod — sagde udenrigsministeren — er der en politisk betydning, og deri er jeg enig. Jeg synes, at vi virkelig her må føle, at intet land er så lille, at man ikke skal forsøge på at vurdere for sit vedkommende den indflydelse, denne politiske betydning kan få på vore handlinger. Jeg synes, at vi også i vore overvejelser om de udenrigspolitiske følger af den kinesiske atombombe må notere, at der er lande i den kommunistiske verden, der åbent har udtalt sig imod den kinesiske atombombe. Hvis vi nemlig ikke virkelig forsøger at vurdere, hvad der kan ligge bag en så åbenlys demonstration, når sagen ses i forbindelse med magtskiftet i Sovjetunionen, over for muligheden for at bevare aftalen om atomprøvestoppet, kan det være, at vi her ikke har de gode forudsætninger, vi bør have for at tage vor egen stilling til atomspørgsmalet.

Dér må jeg sige til den højtærede udenrigsminister, som jeg sagde det i min første tale, at den højtærede udenrigsminister har ikke ret i, at det er en klar udtalelse, åbningstalen indeholder om Danmarks atompolitik. Nu hævder udenrigsministeren, at vi står i vore NATO-forhold ikke over for nogen aktuel sag, der foreligger ingen planer om multilaterale atomstyrker. Nej, det er rigtigt, for så vidt udenrigsministeren med en plan mener, at der skal

foreligge et konkret forslag i NATO. Men der er nu alligevel meget, som tyder på, at der i hvert fald hos andre lande inden for NATO er en følelse af, at man står over for noget nyt, man skal tage stilling til; og derfor må jeg gentage over for regeringen, at det ikke er noget svar at give på et spørgsmål om, hvilke overvejelser man har gjort sig over for denne nye tanke, at svare, at ens stilling til alle andre problemer er uforandret. Det er intet svar på spørgsmålet om, hvilken stilling man vil tage til et nyt problem, i øvrigt at fortælle, at på alle andre områder har man den stilling, man hele tiden har haft. Man må tage stilling til det nye.

Nu siger udenrigsministeren, at man kan jo ikke sådan tage stilling til tanker. Hvorfor kan nu udenrigsministeren ikke det? Jeg forstår ikke helt — men det er jo heller ikke andre beskåret til bunds at forstå andre menneskers psyke — hvordan denne passive holdning kan passes ind i udenrigsministerens almindelige dynamiske temperament. Så vidt jeg ved, foreligger der jo heller ingen planer om en ny stilling for Danmark i markedsdebatten, men jeg har aldrig haft nogen fornemmelse af, at denne manglende plan, som vi konkret skal tage stilling til, har fået udenrigsministeren til at afholde sig fra at arbejde med markedsproblemerne. Jeg havde heller ingen fornemmelse af, at da udenrigsministeren tog sit initiativ — i øvrigt et højst anerkendelsesværdigt initiativ — i Sydafrikaproblemet, at der forelå en plan, Danmark skulle tage stilling til. Jeg har tværtimod forstået, at det, der vakte opmærksomhed også i andre lande, var, at den højtærede udenrigsminister selv kom med tanker.

Hvad er da forklaringen på, at udenrigsministeren vil tage en helt anden stilling her? Den aktive holdning, som regeringen har indtaget i markedspolitikken, hvorfor skal den ikke indtages her? Jeg er ked af at måtte sige det, så det måske kan komme til at lyde lidt for hårdt, men jeg må sige, at dansk udenrigspolitik ikke kan reduceres

[Bausgaard.]

alene til et spørgsmål om flæskepriser og ostesalg. Man må nødvendigvis gøre sig klart, at det, som andre lande beskæftiger sig med som noget, man skal tage stilling til, kan vi ikke bare lade ligge som tanker, der kun, som udenrigsministeren sagde det, skal være henvist til en akademisk diskussion. Er det i øvrigt holdbart for udenrigsministeren at indtage det standpunkt, at der her kun er tale om en rent akademisk diskussion, al den stund den norske statsminister, den engelske premierminister og den amerikanske udenrigsminister har taget del i diskussionen? Ja, det kan godt være, de fører den på et akademisk plan, men må jeg så sige, at det er et akademisk plan, hvor jeg egentlig ville føle mig godt tilpas, om vi fik lov at deltage.

Jeg står her med en side af Berlingske Tidende for fredag den 9. oktober i år. Jeg vil gerne med den højtærede formands tilladelse citere indledningen til denne artikel eller, skal vi sige reportage. Det er en beretning fra Berlingske Tidendes Washingtonkorrespondent, og jeg vil gerne her fremhæve, at det er min opfattelse, at de beretninger, der plejer at blive aftrykt i Berlingske Tidende fra bladets korrespondent i Washington, absolut er af lødig karakter og af høj karat. Her skriver Berlingske Tidendes Washingtonkorrespondent:

„Udenrigsminister Dean Rusk bekræftede i dag, at det er den amerikanske regerings håb og hensigt inden årets udgang at få undertegnet en traktat om oprettelsen og driften af den såkaldte multilaterale atomflåde.“

Jeg tror, udenrigsministeren ved nærmere eftertanke vil være enig med mig i, at herefter er der ingen mulighed for at opretholde påstanden om, at der her kun er tale om tanker, som vi ikke skal beskæftige os med.

Forholdet er vel tværtimod i denne sag dette, at hvis vi først begynder at interessere os for det den dag, der foreligger en plan i udenrigsministerens vurdering, så er der ingen mulighed for fra dansk side at tage stilling til den, og når derfor udenrigsministeren siger, at man ikke vil beskæftige sig med disse tanker, før der foreligger konkret udformede planer, giver det en mistanke om, at udenrigsministeren alligevel har taget

stilling, en stilling, der betyder, at han bare vil tage til efterretning, hvad andre bliver enige om.

Se, nu har udenrigsministeren efter min bedømmelse kun én mulighed for at fjerne denne mistanke, nemlig hvis ministeren kan stå op og meddele, at man i den danske regering har informationer, der ikke er kommet til offentlighedens kundskab, og som fortæller, at denne udtalelse af den amerikanske udenrigsminister, som Berlingske Tidende her har gengivet, alligevel ikke skal tages for det pålydende, den her har. For når den amerikanske udenrigsminister klart siger, at den amerikanske regering forventer oprettelse af denne multilaterale flåde inden årets udgang, er der alligevel tale om tanker, der forekommer så nærliggende, at der er grund til, ikke mindst for et land, der er medlem af Atlantpagten sammen med USA, at tage stilling til disse tanker.

Aksel Larsen: Også jeg skal, forhåbentlig med lidt større held end min forgænger på talerstolen, nøjes med at fremsætte nogle få bemærkninger, som ministrenes udtalelser i går giver anledning til.

Jeg må dog tillade mig først en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Poul Møller, som naturligvis partimæssigt måtte tage afstand fra min udtalelse om, at samtlige borgerlige partier meget gerne vil have en socialdemokratisk mindretalsregering i denne situation. Jeg forstår godt, at det ærede medlem måtte tage afstand fra en sådan udtalelse, men ikke desto mindre er den jo rigtig. På den anden side skal det, som jeg også har sagt, i politik gå lidt kroget for sig, og derfor er man naturligvis nødt til at hævde, at man gerne ville have haft en anden regering, selv om man er ganske godt tilfreds med den situation, man har fået i øjeblikket. Man mærker i hvert fald, at både det ærede medlem hr. Poul Møller og det ærede medlem hr. Erik Eriksen svømmer som fisk i det vand, som det ærede medlem hr. Peter Nielsen ikke kunne bunde i.

Men derpå til ministrenes bemærkninger. Jeg ved meget vel, at man, hvad statens bygge- og anlægsvirksomhed på forskellige områder angår, har de 3-årige såkaldte rullende planer. Jeg tror imidlertid ikke, at folketinget har haft nogen som helst anledning til at beskæftige sig med disse planer

[Aksel Larsen.]

eller øve indflydelse på dem. Og når de nu er draget frem her, må det måske være berettiget at fremsætte ønsket om, at det ikke bliver en sag, som kun angår regeringen eller særligt indviede, men at det virkelig bliver noget, folketinget kommer til at beskæftige sig med og øve direkte indflydelse på.

Dernæst vil jeg sige, at selv om der er sådanne rullende planer for begrænsede områder, skolebyggeri og sådant noget, er der ingen planlægning af helheden eller det mest betydningsfulde af helheden, nemlig den økonomiske udvikling og den økonomiske politik. Hvad denne angår, da har tiltaget til planlægning hidtil bestået i at foretage ensidige nedskæringer i den civile bygge- og anlægsvirksomhed — altså en regulering eller begrænsning af de offentlige investeringer — når man syntes, det var nødvendigt. I mange tilfælde har dette virket uhyre skadeligt; det mærker man såvel på hospitalsmiseren som på undervisningsvæsenets område. Det, der imidlertid er nødvendigt at se på, er de private investeringer, for de er af så altovervejende betydning for det økonomiske liv, at de bør bringes under kontrol og ind under samfundets planlægning. Det er dette, der er hovedsagen i socialistisk folkepartis syn på den økonomiske politik, det var det gennemgående tema i min tale i går, og de tanker, der fremsattes, kommer man til at beskæftige sig med i fremtiden.

Jeg takker, fordi den højtærede statsminister oplyste folketinget om, at det var ud fra ønsket om at underrette samtlige folketingets partier om regeringens økonomiske planer og forhandlinger med erhvervene og organisationerne, at man i mandags havde indkaldt repræsentanter for 4 af folketingets partier til forhandling. Jeg kan kun sige, at så må jeg rette bebrejdelser i hvert fald mod repræsentanterne for det radikale venstre, det konservative folkeparti og venstre, fordi de så ikke har gjort det, de åbenbart efter den højtærede statsminister her skulle have gjort, nemlig underrettet os andre. Når man indkalder 4 partier for at underrette hele folketinget, så må man da sikre sig, at det på en eller anden måde kommer ud. Men måske blev der overhovedet ikke givet nogen infor-

mationer på det forhandlingsmøde med de 4 partier, som man kunne lade gå videre, og hvor intet er, har jo selv kejseren tabt sin ret.

Nogle bemærkninger til den højtærede udenrigsminister. Han advarer mod at rejse unødigt diskussion, som kan vække tvivl om Danmarks stilling til kernevåben. Jeg er ganske enig med ministeren i, at det bør man ikke, men jeg kan ikke se andet, end at det er regeringens egen optræden og egne udtalelser og socialdemokratiets handlinger og udtalelser, der har bevirket, at sådan diskussion vækkes.

Det er ikke helt rigtigt, at erklæringen af maj 1957 har været gældende hele tiden. Vi ser på, hvordan den lyder. Her har vi Folketingstidende. Der står følgende — det er i statsministerens erklæring efter folketingsvalget i maj, og det findes i Folketingstidende 1956-57, 2. samling, sp. 7 —:

„Der har ikke ved forhandlingerne om leverancer til Danmark af moderne våben været tilbudt atomammuniton. Skulle et sådant tilbud komme til at foreligge, er det ud fra de foreliggende forudsætninger regeringens opfattelse, at det ikke bør modtages.“

To forbehold. Det er kun et nej til atomammuniton til de i Danmark eksisterende raketter, og det er kun et tidsmæssigt betinget nej og et forholdsmæssigt betinget nej: under de nuværende omstændigheder.

Det var erklæringen af 1957, og endnu for et år siden blev den gentaget af regeringen. Da var det regeringens og folketingsflertallets stilling, at under de nuværende omstændigheder bør vi ikke modtage kernevåben her i Danmark.

Man har afvist tanken om arbejdet for en atomvåbenfri zone i Norden for det første med den motivering, at ingen af de nordiske lande har atomvåben. Det ved vi meget vel, men det sker ligegodt, at man vedtager noget, selv om der ligger sådanne forhold. For det andet har man sagt, og det er gentaget her i går, at det ville skade arbejdet for at få en større atomvåbenfri zone i Europa. Jeg erkender, at jeg ikke er i stand til at forstå, hvordan det skulle kunne skade arbejdet for en større atomvåbenfri zone, at der er nogen, der går i spidsen. Jeg forstår det altså ikke, uanset hvor tit det gentages for mig.

[Aksel Larsen.]

Men så skete der for godt et halvt år eller små ·trekvarter år siden faktisk en ændring — ikke ved regeringserklæringer i folketinget, men ved at den højtærede statsminister i et interview til et københavnsk formiddagsblad udtalte — jeg beder om tilladelse til et kort citat, hr. formand; det er en udtalelse til Ekstrabladet offentliggjort den 30. marts i år — at

„uanset hvilke løsninger man eventuelt når frem til med hensyn til oprettelse af en fælles atomstyrke inden for NATO, så vil regeringen fastholde det standpunkt, at der ikke må placeres atomladninger på dansk territorium.“

Det er jo en meget vidtgående udtalelse; den dækker oven i købet Thulebasen. Der er ingen forbehold, der er ikke noget om de nuværende omstændigheder. Jeg indrømmer, jeg var meget glad for dette, men jeg sagde til mig selv, at det er jo lidt lidt, at det kun siges af den højtærede statsminister til Ekstrabladet, og derfor foranledigede vor gruppe, at der blev stillet et spørgsmål til statsministeren, om han her i folketinget ville udtale, at han vedstod sig en sådan udtalelse til Ekstrabladet, og det sagde den højtærede statsminister at han gjorde. Han sagde — det kan læses i Folketingstidende 1963-64 sp. 4633-34 —:

„Jeg kan bekræfte de udtalelser, der er gengivet i Ekstrabladet den 30. marts som en del af et interview med mig.“

Dermed mente jeg, at man i og for sig kunne slå sig til tåls, og så nåede vi frem til valgkampen og fik den socialdemokratiske plakat og avisannonce, som jeg tillod mig at vise frem i går. Den siger ikke det samme som erklæringen af 1957, at under disse omstændigheder, under de givne omstændigheder . . . Den siger et absolut og klart nej til atomvåben, og det kan man jo kun være tilfreds med. Men jeg tillod mig — og det tror jeg ikke nogen vil bebrejde mig — at benytte lejligheden til den 20. september i fjernsynet at spørge den højtærede finansminister, om vi kunne vente, at dette klare nej, sagt af socialdemokratiet gennem en annonce, ville blive gentaget af den højtærede statsminister i åbningstalen i folketinget efter valget. Finansministeren erklærede kategorisk: ja, en sådan erklæring ville gå ind i statsministerens redegørelse

til folketinget. Og hvad fik vi så? Vi fik det, jeg tillod mig at citere i går. Vi fik den lakoniske udtalelse — den findes i Folketingstidende 1964-65 sp. 5-6 —:

„Regeringen fastholder den nuværende atompolitik, som øver en stabiliserende virkning inden for det nordiske område.“

„Den nuværende atompolitik“! Man må undskylde, men så må jeg spørge: må jeg få en definition af det? Hvorfor kom statsministeren ikke med den erklæring, som finansministeren havde lovet ville blive fremst? Derfor har jeg bedt om at få det yderligere uddybet her; var det en forglemelse eller hvordan? Jeg har blot bedt om at få erklæringen, og så har jeg fået en helt anden. Så har jeg fået den højtærede udenrigsministers tilbagefald til „under de nuværende omstændigheder“ af 1957. Jeg må erkende, at nu er der tilvisse tvivl om Danmarks stilling, og nu agter jeg ikke at lade dette spørgsmål ligge, for det er en umulighed, sådan som det ligger.

Den højtærede udenrigsminister har hævdet, at Danmarks stilling til atomvåbnene er den, der blev fastlagt i 1957 og har været gældende lige siden da. Men som jeg har påvist i denne fremstilling, er det ikke tilfældet. Der foreligger regeringsudtalelser, der foreligger statsministerudtalelser, der foreligger socialdemokratiske valgplakater og valgannoncer og sådant, som siger noget helt andet og langt mere vidtrækkende end erklæringen af 1957, og nu falder man så igen tilbage til dette: under de nuværende omstændigheder. Jeg tror ikke, at nogen vælger i dette land opfattede den socialdemokratiske valgannonce med paddehatte-skyen sådan, at det kun gjaldt under de nuværende omstændigheder, og at dette klare nej måske kunne blive til et ja om 14 dage under andre omstændigheder. Jeg siger ikke dermed, at jeg venter, det bliver til et ja om 14 dage, men i teorien er det dog muligt.

Så er der den multilaterale atomstyrke. Jeg skal ikke gentage alt det, det ærede medlem hr. Baunsgaard sagde; han har på en måde gjort mig opgaven noget lettere. Men også jeg vil udtrykke min forbavelse over den forklaring, vi får her — jeg skal ikke komme med henvisning hverken til ferskvand eller saltvand, selv om det er fristende at bruge udtrykket søforklaring

[Aksel Larsen.]

— nemlig at regeringen ikke kan tage stilling til en plan, som ikke ligger på udenrigsministerens skrivebord. Den højtærede udenrigsminister har meget ofte udtalt sig om noget, der har stået at læse i aviserne, og han ved jo, at der sysles med denne plan om MLF. Han ved, som det er sagt her af mig i går og af det ærede medlem hr. Baunsgaard i dag — måske også af det ærede medlem hr. Baunsgaard i går, jeg var ikke opmærksom nok — at i hvert fald den engelske og den norske forsvarsminister har kunnet udtale sig om disse planer og har kunnet tage afstand fra dem; så kan det ikke være umuligt for den danske regering at være så bekendt med dem, at den kan sige sin mening om dem. Jeg er virkelig glad for, at det radikale parti hjælper os i denne sag, så kan måske det ærede medlem hr. Peter Nielsen forstå, at vi ingen sinde har ønsket at have patent på sådanne sager. Vi er kun lykkelige over, at der er andre, der støtter os i at føre dem frem.

Så kommer det med havne og farvande. Det kan ikke bortdiskuteres, at dette er noget uhyre væsentligt. Hvis planerne om MLF nogen sinde skal virkeliggøres, er det til dels afhængigt af, om MLF-flåden får adgang til engelske, norske og danske havne og farvande. Det fremgår også af den korrespondance i Berlingske Tidende fra fredag den 9. oktober, som jeg henviste til i går, og som det ærede medlem hr. Baunsgaard har citeret fra i dag, og jeg beder om tilladelse til endnu et kort citat, hr. formand. Der står her:

„De multilaterale skibe skal operere inden for et beredskabsområde på 6 millioner kvadratkilometer, og der er her bestandig en trafik på 4.000 handelsfartøjer. Det vil således kræve mere end almindelig årvågenhed at holde øje med de polarisbærende enheder, som yderligere har rådighed over en NATO-kystlinje på 12.000 kilometer, hvor de kan søge havn eller gå ind på lavt vand, hvis de vil ryste forfølgere af sig.“

Bliver det virkelighed? Kan der blive tale om, selv om Danmark ikke er med, at vi, fordi vi er medlemmer af NATO, skal tage stilling til, om vi vil tillade sådanne skibe at søge ind i danske farvande eller danske havne? Det var jo det afgørende spørgsmål,

jeg rejste i går. Kan regeringen give en erklæring om, at noget sådant ikke vil blive tilladt? Jeg er enig med den højtærede udenrigsminister i, at sådan set har det kun formel interesse eller demonstrativ interesse at nedlægge veto. Det er klart, at hvis der er 4 eller 6 eller 8 af NATO-landene, der vil lave en sådan styrke, så kan de lave den alligevel som en art privat forening; men så er det ikke en NATO-styrke. Men hvis det ikke er en NATO-styrke, kan den ikke med påberåbelse af NATO-traktaten kræve adgang til danske farvande og danske havne, og det gør det alligevel relevant, om Danmark vil forberede sig på i givet fald at nedlægge veto, hvis det bliver nødvendigt. Jeg mener ikke, at et veto kan forhindre visse NATO-lande i at etablere deres mere eller mindre private multilaterale styrke; men det kan komme til at virke som et absolut veto imod, at de kommer til at benytte danske farvande og danske havne.

Spørgsmålet er rejst, og man kan ikke affærdige det, hverken som en aviskrønike eller som et akademisk spørgsmål eller en akademisk diskussion. Der er planer om at etablere en sådan styrke, og planerne involverer, at hvis den etableres, forudsættes den at kunne benytte danske havne og danske farvande. Dette må den danske regering kunne udtale sig om. Den må kunne sige, om den i givet fald vil tillade dette, eller den ikke vil tillade det, og jeg ønsker naturligvis, at regeringen skal sige et absolut nej.

Endelig en eneste bemærkning til den højtærede statsminister. Statsministeren brugte temmelig mange ord til heller ikke at sige noget til de øvrige partiordførere. Hvis den højtærede statsminister havde besluttet sig til at svare de borgerlige partiordførere lige så indholdsmæssigt, som han gjorde, men lige så ordrigt, som han svarede mig, kunne den højtærede statsminister have sparet sig at bestige talerstolen.

Iver Poulsen: Jeg vil gerne takke den højtærede statsminister og den højtærede udenrigsminister for de svar, de to ministre gav på mine spørgsmål.

Statsministerens svar på mit spørgsmål, om regeringen var indstillet på, at vi om nødvendigt selv skulle klare de driftsmæssige og materielle problemer i forbin-

[Iver Poulsen.]

delse med forsvaret, der vil opstå, efterhånden som de amerikanske og canadiske våbenhjælpsprogrammer afvikles, forstod jeg sådan, at regeringen ikke ønsker at tage klar stilling til problemerne, før vi står lige over for dem.

Den højtærede udenrigsministers redogørelse i forbindelse med min omtale af industrilandenes handelsmæssige forpligtelse over for udviklingslandene var mere positiv; det vil jeg gerne takke den højtærede minister for, og de uafhængige er glade for udenrigsministerens oplysning om, at regeringen har taget et initiativ til en fælles nordisk indsats på det område.

Den højtærede indenrigsminister udtalte engang som justitsminister, at han nød at sidde tilbagelænet som tilskuer og se på, når de uafhængige bed VK-partierne i hælene. Hvor meget større ville den højtærede indenrigsministers glæde så ikke være, hvis det var sådan, at jeg nu gjorde meget ud af VK-partiernes forsøg på at gribe de uafhængige, ikke i hælene, men i struben. Jeg under selvfølgelig den højtærede minister enhver fornøjelse, så det er ikke derfor, jeg ikke ønsker at anlægge den bitre tone, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen anlagde for et øjeblik siden. Jeg ser i pressen i dag til min store forbavselse, at jeg i går var bitter, da jeg gav de ganske konkrete oplysninger om, hvordan det hele var sket. Det er lidt af en misforståelse. Jeg var i hvert fald ikke nær så bitter, som store dele af den borgerlige vælgerbefolkning er over, at det ærede medlem og hans parti har slået det borgerlige samarbejde i stykker, og jeg frygter for, hvilke overskrifter der må stå i morgen i aviserne over det ærede medlems udtalelser om denne sag, for her var virkelig tale om bitterhed.

Det ærede medlem mente, at det ærede medlem hr. Rimstads og min tale var undergået en væsentlig forandring. Jeg er mig ikke nogen forandring bekendt. Før og nu har vi altid udtalt os i nøje overensstemmelse med sandheden og hele tiden sagligt, og det vil vi fortsætte med.

Men, hævder det ærede medlem, det har ingen reel betydning, om de tidligere regeringspartier, socialdemokratiet og dets støtteparti, det radikale venstre, har flertal i alle udvalgene. Jeg er i hvert fald over-

bevist om, at regeringen og regeringens radikale støtteparti er af en helt anden opfattelse, og det synes også, som om partiet venstre har en anden opfattelse, når det gælder kommissionen vedrørende socialreformen, som er omtalt så meget.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen mener, at der er en væsensforskul imellem venstre og de uafhængige, og det ærede medlem anser ikke de uafhængige for at være et liberalt parti. Der er jo noget divergerende opfattelser inden for VK-blokken i den henseende. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen udtalte i sit nytårsinterview til Berlingske Tidende, at de uafhængige efter hans opfattelse var vort eneste konservative parti. Et par dage efter kunne man læse i en leder i Berlingske Tidende, at det ærede medlem må have gjort sig skyldig i en fejltagelse her, eftersom de uafhængige havde stået fast på det program, som de uafhængiges stifter, afdøde fhv. statsminister Knud Kristensen, en af de liberale partiers store personligheder, havde udformet, så der er jo knap nok enighed inden for VK-blokken om det spørgsmål. Jeg vil gerne spørge det ærede medlem, hvorpå det ærede medlem begrunder sin udtalelse om, at de uafhængige ikke er et liberalt parti.

Det ærede medlem sluttede sine udtalelser med at udtale glæde over, at han i det konservative folkeparti havde samarbejdet med gentlemen, og så udtalte han håbet om, at jeg forstod, hvad han mente. Jeg skal gøre mig umage for ikke at forstå, hvad det ærede medlem mente; jeg tror, det vil tjene det ærede medlems omdømme bedst, om jeg gør sådan. . . . (Erik Eriksen: Lidt tydeligere!) . . . Jeg skal gøre det lidt tydeligere. Det ærede medlem hr. Poul Møller udtalte henvendt til mig, at det konservative folkeparti ikke agtede at pantsætte sin politik til socialdemokratiet. Det har vi virkelig heller aldrig troet at det konservative folkeparti ville gøre, men, sagde det ærede medlem, det konservative folkeparti ville medvirke til at løse samfundets problemer. Det har vi også altid troet, men det, vi gerne vil, er også at være med til at løse samfundets problemer og ikke holdes uden for af den mur, som de 4 gamle partier har dannet om sig selv og folketingssarbejdet. Jeg er fuldstændig klar

[Iver Poulsen.]

over, at der inden for den konservative folketingsgruppe var ønske om, at VKU-samarbejdet skulle gennemføres. Det er blevet sagt ganske klart af gruppens formand, det ærede medlem hr. Poul Sørensen; men så må jeg konstatere, at gruppens ønsker ikke giver sig de udslag, som gruppen havde ønsket, og i den anledning kunne jeg godt tænke mig at spørge, om det konservative folkepartis gruppe — efter at hele gruppen har ønsket dette samarbejde, men er blevet forhindret i det af partiet venstre — også kan udtale, at de i VK-samarbejdet arbejder med gentlemen.

Frode Jakobsen: Det, der kalder mig frem, er dels udtalelser af de ærede medlemmer hr. Baunsgaard og hr. Aksel Larsen, men dog især den højtærede udenrigsministers ord om MLF i går.

Udenrigsministeren sagde, at der ikke foreligger nogen planer om oprettelsen af en multilateral atomstyrke. Der foreligger bare nogle tanker, og derfor er regeringen ikke i stand til at tage standpunkt. Man ved ikke, om der overhovedet nogen sinde kommer til at foreligge noget. Regeringen kan derfor heller ikke tilkendegive, om den er for eller imod disse tanker.

Jeg mener med den største respekt for den højtærede udenrigsminister, at afgørelsens time nærmer sig. Den amerikanske præsident, den tyske kansler håber på en afgørelse i løbet af nogle uger. USA og Tyskland har taget stilling, stilling for, Frankrig, Canada og Norge har taget stilling, stilling imod. Hvordan kan det da være, at en dansk regering hverken kan sige fra eller til?

Der er en interessant betragtning. Nu begynder MLF pludselig også at være så militært vigtig. Hidtil har der været enighed mellem tilhængere og modstandere om én ting: at den ingen militær betydning havde, kun en politisk. Forklaringen må være, at det med den politiske begrundelse ikke slår til, at det er slået fejl med den. Begrundelsen skulle være at holde sammen på NATO. MLF har i stedet fået uenigheden inden for NATO til at flamme op, og så har man ikke længere råd til at sige sandheden: at den ingen militær betydning har.

Jeg hører ikke til dem, der mener, at

man med afsky kan tage afstand fra atomvåben og samtidig leve i læ af amerikanernes atomvåben; så har man det jo ligesom den missionsmand, der gjorde sig til af, at han og hans familie ikke arbejdede om søndagen. Da han blev spurgt, hvordan man da fik hovederne passet, svarede han: ja, dertil holder vi jo en brette ugudelig knægt. Jeg tror, at det, der har reddet os fra krig, er det strategiske atomvåben på amerikanernes hænder. Det er desværre nødvendigt også i dag, men det multilaterale atomvåben er betydningsløst i denne forbindelse, det viser jo bare størrelsen, det bliver vel på højst 5 pct. af USAs atomstyrke.

Tilbage bliver da kun den politiske virkning, og hvordan med den? Den går ud på to ting. For det første at forhindre spredning af atomvåben til flere nationer. For det andet at give Europa — og her er det især tyskerne, der har været ivrige — medindflydelse. Ingen af de to formål opnås.

Hvad spredningen angår, er det jo klart, at de Gaulle har sagt fra. Han drømmer ikke om at give afkald på et separat fransk atomvåben. Dermed er det ene af de to politiske formål spildt, og hvad med det andet, europæisk indflydelse?

En europæisk indflydelse kan betyde to ting og ikke andet. Enten må den betyde, at Europa kan forhindre USA i at bruge atomvåben, hvor Amerika ellers ville bruge dem, eller også at Europa kan beslutte at bruge atomvåben, hvor Amerika er imod det. Ingen af de to ting er mulige med det forslag, der foreligger. Europa kan ikke forhindre USA, for hele forslaget omfatter ca. 5 pct. af den samlede atomstyrke; over de øvrige, de 95 pct., får MLF overhovedet ingenting at skulle have sagt. Men Europa kan lige så lidt beslutte at bruge atomvåben mod Amerikas ønske, da atomsprængladningerne forbliver under amerikansk kontrol.

Den højtærede udenrigsminister sagde, at der ikke var drøftet noget om kontrol. Det skal jeg ikke bestride, men ifølge Keesings arkiver har både USAs og Englands udenrigsminister i efteråret 1963 under FNs generalforsamling forsikret Sovjetunionen om, at de under ingen omstændigheder giver deres vetoret fra sig med hensyn til en eventuel kommende fælles atomstyrke.

[Frode Jakobsen.]

Jeg gentager: det er jo ikke spørgsmålet om atomvåben eller ej — vi lever i læ af amerikanernes atomvåben — det er spørgsmålet om spredning af atomvåben. Det ville ligge helt anderledes, hvis det, der var tale om, var et virkelig fælles NATO-atomvåben, en NATO-atomstyrke, som omfattede alle NATO-landes atomvåben, altså også USAs. Så ville der ikke være tale om en spredning, snarere om det modsatte, men det drømmer amerikanerne jo ikke om. Nej, MLF betyder enten ingen virkelig tysk indflydelse, og så er det hele jo en narrest, som tyskerne ikke i det lange løb vil betale de 40 pct. af udgifterne ved; så vil det betyde, at de en skønne dag vil forlange mere, at dette her kun er en begyndelse. Eller også betyder det virkelig tysk medindflydelse på atomvåbnene, som vil drive de østeuropæiske lande, som i øjeblikket er ved at hæve deres hoved til større selvstændighed, sammen til en fjendtlig blok bag ved Sovjetunionen. Så betyder det et skæbnesvangert punktum for en lykkelig udvikling, som nu er i gang.

Tiden er ikke til at tage stilling endnu, hævder den højtærede udenrigsminister. Jeg siger igen med stor respekt for den højtærede udenrigsminister, at det er jo rigtigt, hvis det eneste, man er optaget af, er den ene ting at sige ja eller nej til Danmarks deltagelse. Det kan vi sagtens nå, vi kan sagtens nå at få sagt det nej, som jeg heller ikke er i tvivl om må blive resultatet. Men det er slet ikke det, der har interesse. Det afgørende er, om MLF overhovedet bliver til noget. Hvis man vil gøre noget for eller imod det, er det i høj grad på tide. Den højtærede udenrigsminister brugte det udtryk, at der må jo ligge en plan foran os. Jeg er overtydet om, at hvis vi venter, til alle de andre er blevet enige om en fuldtd færdig plan, så er det for sent, så har vi spillet al medindflydelse ud af vore hænder; og hvis MLF oprettes, så er spørgsmålet om Danmarks deltagelse eller ikke-deltagelse i virkeligheden temmelig ligegyldigt.

Jeg er forbavset over, hvordan man fra alle sider kredser om spørgsmålet om danske havne, om dansk territorium, som også atomkampagnen gør, som om det var det, der var det vigtige.

Jeg er helt enig i, at vi må arbejde for at undgå atomvåben på dansk område, men det er jo navlebeskuelse, det er jo slet ikke det, det kommer an på. MLF er jo ikke til for at forsvare et bestemt område, nej, det er verdenspolitik. Her er ikke noget med, at man kan vaske sine hænder og tro, at man er udenfor; der er ingen, der er udenfor; der er ingen, der kan være udenfor. Det er spørgsmålet, om afspændingen i verden skal have en chance, og det helt afgørende: NATO-landene mister enhver autoritet i bestræbelserne for at standse spredningen af atomvåben til flere lande, hvis de samtidig viser, at det er en resignation, som de vil at andre skal underkaste sig, men som de ikke selv vil underkaste sig. Så har NATO-landene vist, at de nok gerne vil have slået døren til atomklubben i lås, men først når de alle sammen har sikret sig en plads indenfor; så tror jeg ikke på man lytter til dem længere, og så vil det, som er den største fare for menneskeheden i dag: spredningen af atomvåben til det ene land efter det andet, være uigenkaldeligt.

Vi taler så meget om, at de små lande også skal tale med, og vi taler om, at det er en fælles politik, der føres inden for NATO. Hvis det skal have noget på sig, er der en lejlighed her; man kan også påtage sig et tungt ansvar ved at sidde passivt. Den norske statsminister har bekendt kulør; der er grund til at tro, at Canada og den nye engelske regering vil gå til modstand mod denne plan. Jeg er helt enig med udenrigsministeren i, at Danmark alene ikke kan komme med et veto; det er der ingen realitetssans i. Resultatet ville blive, at det var os, som kom ud af NATO. Men vi kan komme med vore gode argumenter — og udenrigsministeren plejer at være dygtig til at argumentere — og kan vi komme hånd i hånd med vore gode venner England, Norge og Canada, tror jeg det tæller.

Udenrigsministeren siger, at der måske slet ikke kommer noget ud af det. Det håber jeg da meget på der ikke gør. Men forudsætningen for dette lykkelige udfald er, at de, som er imod det, står op og vedkender sig deres modstand. Jeg tror, mange venter på den danske regering, også mange tilhængere af NATO. Jeg tror, jeg var den

[Frode Jakobsen.]

første, der bekendte sig til NATO i dette høje ting. Jeg ved, at mange NATO-tilhængere håber og tror på, at det nu skal vise sig, at dette med den fælles NATO-politik, som vi også har medindflydelse på, ikke var nogen tom snak.

Statsministeren (*J. O. Krag*): I anledning af, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen forsøgte at mistænkeliggøre regeringens — og jeg kan vel sige folketingsflertallets — atompolitik, vil jeg gerne udtale, at de citater, det ærede medlem bragte dels af en udtalelse, jeg har fremsat i Ekstrabladet — jeg tror, det var i marts måned — dels af det svar, jeg gav her i tinget på et spørgsmål fra et medlem af SF, vedkender jeg mig. Udtalelserne står jeg ved. Det er de udtalelser, der udtrykker regeringens atompolitik, og det var til denne politik, der henvises i den udtalelse i åbningstalen, det ærede medlem beskæftigede sig med.

Det ærede medlem hr. Poul Møller ville gerne have en vurdering fra min side af de økonomiske muligheder op til overenskomstforhandlingerne. En sådan vurdering har jeg givet i det oplæg, jeg gav til mødet i mandags med hovederhvervene og arbejdsmarkedets organisationer. Jeg refererede en del af det i det høje ting i går; jeg skal ikke trætte med et nyt langt referat, men kunne måske læse opsummeringen op; det er ikke så forfærdelig mange linjer, og jeg tror, det faktisk vil besvare det ærede medlems spørgsmål til mig. Der står her til sidst efter en længere økonomisk redegørelse:

„Dette er altså udgangspunktet for drøftelserne, og jeg kan vel opsummere disse betragtninger på den måde, at det allerede på nuværende tidspunkt forekommer klart, at de muligheder, der er for i 1965 at sætte det private forbrug i vejret i forhold til det nuværende høje niveau, er stærkt begrænsede. En udvikelse af pengeindkomsterne ud over dette snævre spillerum vil ikke føre til en stigning i realindtægterne, men vil udløse

højere priser eller højere skatter og afgifter. Hensynet til vore erhvervsinternationale konkurrenceevne og til beskæftigelsen må tale for, at man undgår en for stærk stigning i pengeindkomsterne her i landet.“

Jeg vil gerne til allersidst takke det ærede medlem hr. Erik Eriksen for hans udtalelser. Det glædede mig at høre tilsagnet om samarbejde bekræftet en gang endnu, og vi må så se i den nærmestkommende tid at finde de bedste veje hertil, så frugtbare og saglige forhandlinger fordomsfrit og på tværs af meningsforskelle her i det høje ting kan føre til en løsning af de mange problemer, der ligger foran os.

Udenrigsministeren (*Per Hækkerup*): Det ærede medlem hr. Erik Eriksen beskæftigede sig ganske kort med spørgsmålet om vor markedspolitik og spurgte, om de bemærkninger, jeg havde fremsat, skulle opfattes på den måde, at et engelsk nej til fællesmarkedet var ensbetydende med et dansk nej, eller om Danmark bevarede sin handlefrihed i de markedsforhandlinger, vi løbende er inde i og vil komme til at stå over for i de kommende år.

Hertil kan jeg sige, at sådan som forholdene er i dag, og sådan som de udsigter er, vi kan overskue — men det er meget lidt, vi kan overskue på dette felt — står forbeholdet af 1961 ved magt. Jeg kan ikke forestille mig, at Danmark ud fra nogen betragtning kan være tjent med at foretage en enegang ind i fællesmarkedet. Men ingen kan jo vide, hvorledes udviklingen på dette felt kommer til at forløbe. Meget vil afhænge af den britiske regerings holdning, og derom kan jeg sige, at vi, så hurtigt det kan lade sig gøre, optager kontakt med den nye britiske regering for at gøre den bekendt med vore synspunkter og for at lære dens synspunkter at kende. Meget vil også kunne komme til at afhænge af, hvorledes udviklingen forløber efter det amerikanske valg. Jeg kunne godt forestille mig, at der kunne tænkes andre former for løsninger end dem, vi

[Udenrigsministeren.]

hidtil har diskuteret; men det ville efter min opfattelse være kandestøberi at prøve på at give sig i lag med sådanne vurderinger.

Det, jeg har sagt, er, at vi over for sådanne andre muligheder, der måtte vise sig, må have et åbent sind og være parat til at deltage i sådanne forhandlinger stadig med det sigte for øje, som hedder skabelsen af et stort europæisk marked, der omfatter begge vore hovedkunder, England og Tyskland. Meget mere tror jeg heller ikke man kan sige på nuværende tidspunkt, og jeg vil altså gerne bekræfte eller gentage — hvad det ærede medlem nu ønsker det betegnet som — at som situationen er i dag, er det vor opfattelse, at Danmark ikke skal gå alene ind i fællesmarkedet. Det er imidlertid klart, at naturligvis kan intet menneske sige, at en sådan holdning, som er bestemt ud fra de forudsætninger, vi kender, kan fastholdes for tid og evighed, hvis forudsætningerne fundamentalt ændrer sig. Det er det forbehold, man naturligvis altid må tage, når man skal fastlægge en politik, og det er især et forbehold, man må tage, når man skal fastlægge en udenrigspolitik, hvor begivenheder ude i verden, som vi ikke har nogen som helst eller kun en meget begrænset indflydelse på, totalt kan ændre grundlaget for vore interesser og for vore vurderinger.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard var inde på det samme spørgsmål og mente, at en dansk indtræden i fællesmarkedet foruden at være betinget af det engelske medlemskab af fællesmarkedet desuden måtte være betinget af, at det fællesmarked, vi sammen med England indtrådte i, var åbent for tilslutning fra andre nordiske lande. Jeg anser det for en selvfølge, at det vil være sådan, men det ville vel nok være forkert, hvis man på forhånd udstedte den erklæring, at forudsætningen var, at Danmark kunne komme med, var, at det neutrale Sverige kom med. Der kunne jo tænkes situationer, hvor man fandt andre løsninger for Sveriges tilknytning til fællesmarkedet, og jeg vil minde om, at i de forhandlinger, vi hidtil har haft med fællesmarkedet, har det været en anden løsning end for Danmarks, Norges og Finlands vedkommende, man sigtede på fra svensk side. Medens vi ønskede medlemskab af fællesmarkedet, ønskede Sverige ikke med-

lemskab af, men kun associering med fællesmarkedet. Jeg anser det dog altså for en selvfølge, at den markedsdannelse, vi går ind i, vil være åben også for de andre nordiske lande, og jeg er overbevist om, at det også er regeringens opfattelse. Det er meget væsentligt for os, at vi kan bevare og udbygge det nordiske samarbejde, også i den videre markedspolitik.

Endelig gjorde de ærede medlemmer hr. Baunsgaard og hr. Aksel Larsen ligesom det ærede medlem hr. Frode Jakobsen nogle bemærkninger om atompolitik og vor stilling til M.L.F. Lad mig først sige, at jeg kan gentage, hvad den højtærede statsminister sagde. De udtalelser, som blev citeret her fra et interview, er den holdning, regeringen indtager over for dette spørgsmål. Det er den holdning, vi har haft hele tiden, og uanset det ærede medlem hr. Aksel Larsen ikke i alle de tilfælde, hvor der er fremsat udtalelser om vor stilling til atomproblemerne, har fundet de forskellige forbehold gentaget i alle disse udtalelser, ligger der ikke deri nogen ændring af vor politik. Det er også kommet klart til udtryk bl. a. under valgkampen, hvor jeg havde lejlighed til at sige det ganske klart og tydeligt, og i andre socialdemokratiske talsmænds ytringer. Der er altså ikke tale om nogen ændret udenrigspolitik på dette område. Den holdning, vi indtog i maj 1957, er fortsat den danske regerings holdning. Her igen naturligvis må man forstå det på den måde, at vort nej til atomvåben er et klart og tydeligt ønske om at sige nej og at fastholde et nej. Ingen kan dog på forhånd sige, hvorledes en udvikling vil kunne forme sig om 5, 10, 15, 20 eller 30 år. Derfor kan man ikke løsrive en politisk beslutning fra den faktiske situation, denne politiske beslutning er begrundet i. Det er det forbehold, gentager jeg, som man må tage, og som naturligvis også må tages over for stillingen til atombevæbning. En ændret politisk situation f. eks. derved, at der blev sluttet en europæisk sikkerhedsaftale under opretholdelse af balancen mellem øst og vest og med fornødne garantier for, at de europæiske lande kunne få lov til at leve i fred og frihed, en sådan europæisk sikkerhedspagt ville være et andet grundlag, hvorpå man, idet man går ind i en sådan sikkerhedspagt, kunne af-

[Udenrigsministeren.]

give en forpligtelse til ikke, så længe denne sikkerhedspagt eksisterer, at modtage atomvåben på sit territorium.

Der kunne tænkes andre forudsætninger. Hvis vi nåede frem til en effektiv gennemførelse af Undénplanen, ændrer de politiske forudsætninger sig igen, og man kunne sige, at vi nu for fremtiden havde en garanti for, at der aldrig blev tale om atomvåben på dansk territorium. Sådanne muligheder foreligger imidlertid ikke i dag, og der kan desværre komme til at ske en helt anden storpolitisk udvikling, som vi sandelig ikke håber vil ske, men som vi naturligvis må tage i betragtning, hvis den skulle ske. Jeg hører imidlertid til dem, der er optimistiske og mener, at udviklingen vil gå i den retning, at man i erkendelsen af atomvåbenenes forfærdelige, ødelæggende virkninger og den trussel, starten af en atomkrig ville indebære for hele menneskedens eksistens, må nå frem til internationale aftaler, der efterhånden afskaffer disse frygtelige våben.

I forbindelse med omtalen af atompolitikken har man også drøftet de bemærkninger, jeg har gjort om MLF. Man har særlig hæftet sig ved, at her skulle vi sandelig tage standpunkt, her ser vi, at andre lande kan tage standpunkt, og det er ikke tilstrækkelig forklaring, den, jeg giver, at der ikke foreligger nogen plan. Jeg er helt enig med det ærede medlem hr. Baunsgaard i, at dansk udenrigspolitik, det er ikke blot et spørgsmål om flæskepriser, men jeg tror, at hvis det ærede medlem vil veksle ord med sin nabo på højre side, må han erkende, at flæskepriserne også er et meget vigtigt spørgsmål for dansk udenrigspolitik, og det er man i hvert fald tvunget til at tage hensyn til, når man skal forhandle med andre lande. Men det er klart, at for de livsafgørende spørgsmål kommer flæskepriserne til at vige.

Der foreligger ikke nogen plan. Der foreligger nogle tanker, som er udformet i et militært sagkyndigt udvalg i form af en skitse. Så vidt mig bekendt — men jeg har ingen officielle informationer, jeg må holde mig til det, jeg kan snuse mig frem til gennem tidsskriftartikler o. s. v. — foreligger der 7-8 politiske problemer, som man ikke har diskuteret, og som man først skal i gang med diskussionen om ved udform-

ningen af denne skitse til en plan. Jeg ved ikke, om de lande, der deltager i drøftelserne, bliver enige. Jeg ved ikke, om de kan nå frem til enighed om, hvorledes det særdeles vigtige kontrolspørgsmål skal løses, om det skal bygge på en fortsat opretholdelse af alle deltagerlandes veto eller kun på et amerikansk veto eller på, at man i nogle år har veto og senere går over til flertalsbeslutninger, eller en lang række andre tænkelige muligheder.

Alt dette er ikke gennemdrøftet mellem de lande, som overvejer oprettelsen af denne fælles atomstyrke, og så længe de problemer ikke er afklaret, kan vi slet ikke vide, om denne styrke kommer. Derfor er det, jeg mener, at diskussionen har en vis akademisk karakter.

Når det så anføres, at andre lande har kunnet tage stilling, at USA, at Tyskland har kunnet tage stilling, positivt altså, og at England, den nye engelske regering, Norge og Canada skulle tage en negativ stilling, må jeg sige, at jeg har opfattet det på samme måde, som jeg tilkendegav vor politik i går. Vi har for så vidt én gang taget stilling til dette spørgsmål, som vi ikke har villet deltage i drøftelserne om oprettelsen af en sådan fælles NATO-styrke. Hvis vi havde villet deltage i drøftelserne af en sådan fælles NATO-styrke, ville det vel ikke på forhånd have forpligtet os til at godkende det resultat, der kom ud af dem, men så ville det dog have indiceret en positiv holdning over for løsningen. Da derfor disse drøftelser blev startet, overvejede vi, om vi skulle være parthavere i disse drøftelser, og resultatet blev, at vi ikke er blevet parthavere i dem. Det er 7-8 andre lande, der sig imellem drøfter disse tanker og disse skitser om opstilling af en fælles NATO-styrke, så for så vidt har Danmark taget standpunkt på samme måde, som Norge gjorde det, og på samme måde, som Canada gjorde det, og på en anden måde end England, nemlig en modsat måde. Men fordi vi ikke er med i disse drøftelser, og fordi vi ikke har ønsket at være med i dem, så får vi naturligvis heller ikke informationer om, hvor langt man er i de indbyrdes drøftelser, så er vi ikke inviteret til at overveje disse ting.

Disse spørgsmål har ikke været debatteret på de NATO-ministtermøder, jeg har del-

[Udenrigsministeren.]

taget i. De har ikke været genstand for drøftelser, de har mig bekendt heller ikke været genstand for drøftelser i det permanente NATO-råd, hvor vi er repræsenteret. Det er drøftelser, der foregår mellem de pågældende lande selv. Jeg har yderligere sagt, at både den højtærede statsminister og jeg ved adskillige lejligheder har givet udtryk for, at vor stilling til atompolitikken, som vi ønsker opretholdt, betyder politisk-logisk, at vi også vil havne i at sige nej til at være parthaver i en fælles atomstyrke, og jeg tror, at det er de lande, der fører forhandlingerne, særdeles velkendt. Vi har endvidere tilkendegivet, at vi ikke finder, at der er nogen anledning til at ændre den atomstyrkeopbygning, som i øjeblikket findes inden for NATO, og som betyder, at det er den amerikanske regering og den amerikanske præsident, der alene bestemmer, om disse atomvåben skal bringes til anvendelse i tilfælde af konflikt. Vi har sagt, at vi er tilfredse med, at denne ordning opretholdes. Deri ligger, kan man sige, også en standpunkttagen, jeg vil sige en lige så klar standpunkttagen.

Det er klart, at når man er sammen med kolleger fra andre lande, kan man ikke undgå at drøfte også sådanne problemer, og det er da klart, at under sådanne drøftelser har jeg givet udtryk for det, jeg her har nævnt: at der i Danmark ikke er noget ønske om at få lavet det om — at Danmark, hvis man laver det om, ikke vil være med, fordi det ville betyde en ændring af vor atompolitik; men det er jo noget helt andet end det, som i alt fald nogle ønsker vi i dag skal gøre, nemlig at vi i dag skal proklamere, at hvis de andre går videre, hvis de laver deres fælles atomstyrke og bringer den ind under NATO-kommando, skal vi fra dansk side nedlægge veto. Der tror jeg alle må erkende, at hvis vi kom i den situation, ville et dansk veto simpelt hen betyde, at vi reelt udtrådte af Atlantpagten, og det er ikke regeringens politik, men så langt som til det standpunkt, om jeg så må sige, i rækken af standpunkter, tror jeg ikke man noget sted i udlandet er i tvivl om, hvordan den danske regerings synspunkt kan forventes at blive den dag, da vi har et forslag foreliggende. Men det er da umuligt, mener jeg, at sige definitivt, hvordan vor holdning

bliver, fordi vi ikke ved, hvorledes forslaget eventuelt bliver, og fordi dette forslag kan få en meget vidt forskellig karakter, alt efter om det ene eller det andet eller det tredje eller det fjerde synspunkt bringes til udførelse i det.

Jeg vil også gerne sige, at det hele må naturligvis ses i sammenhæng med den internationale situation. Derfor tror jeg, det ville være forkert, hvis man i dag, hvor vi ikke engang ved, om der kommer noget forslag, tog et standpunkt, der i forhold til dem, vi står i intimt samarbejde med, ville kunne bidrage til at skabe forøgede vanskeligheder for dette samarbejde. Vi kan blive tvunget til, hvis der kommer planer, at tage standpunkt, og så må vi tage det, men jeg kan ikke se det fornuftige i, at vi på nuværende tidspunkt placerer os uden at have tilstrækkelig viden og tilstrækkeligt grundlag for at kunne placere os.

(Kort bemærkning).

Erik Eriksen: Jeg skal ikke indlade mig i debat med de herrer ministre på dette tidspunkt. Der er bare to små korte bemærkninger, jeg gerne vil gøre. Den første er til det ærede medlem hr. Baunsgaard, der replicerede til noget, jeg havde sagt i mit allerførste indlæg, og mente at kunne sige, at jeg med omhu havde undgået ethvert skridt, der kunne tyde på, at den side af salen, jeg repræsenterer, var interesseret i at overtage regeringsmagten. Jeg tror ikke, det ærede medlem skal kredse om disse ting. Det ærede medlem vil jo huske, at vi havde en hel torsdag aften den 24., hvor vi drøftede regeringsplanerne, herunder også den radikale plan om en regering bestående af socialdemokrater og venstre. De radikale fik at vide, at dette ikke kunne lade sig gøre. Ikke desto mindre gik det ærede partis repræsentanter næste dag til kongen — med hvilket forslag? Det forslag, som de havde fået at vide at der ingen interesse var for! Der var ingen andre partier, som der allerede fra konservativ side er gjort opmærksom på, der havde noget som helst forslag i den retning. Jeg mener, det ærede medlem skal lade være at tale om disse ting, for det er for tydeligt, det er for lyst.

Så har jeg endelig en bemærkning til det ærede medlem hr. Iver Poulsen. Jeg

[Erik Eriksen.]

kunne sige, at jeg har ofret ord nok på det ærede medlem og hans parti, men når det ærede medlem ikke er tilfreds med, at jeg ikke anså hans parti for liberalt, og gerne ville have at vide, hvad jeg byggede det på, vil jeg svare, at det fremgår vel af forskellige standpunkttagen. Der er mange sager, jeg kan ikke huske dem i hovedet, men den forskellige standpunkttagen finder vi f.eks. over for tillægspensionen, folkepensionen, den skatteomlægning, vi fik ved omsforliget, valgretsaldere, markedspolitikken, som vi lige har drøftet, og et- og tokammerssystemet. Det er sådanne ting, jeg tænker på, hvori det ærede medlems parti adskiller sig fra os. Jeg vil bare med disse ord have sagt, at det ærede medlems parti ikke repræsenterer nogen moderne liberalisme, ikke spor. Det giver udtryk for en gammel-dags tankegang, som efter min bedste opfattelse er helt ude af stand til at skaffe sig nogen virkelig reel indflydelse dér, hvor afgørelser skal træffes.

(Kort bemærkning).

Poul Møller: Det ærede medlem hr. Iver Poulsen stillede mig et spørgsmål, som jeg ikke skal lade ubesvaret; det kunne give anledning til visse misforståelser. Jeg mener bestemte, at vi arbejder sammen med gentlemen; jeg kender ingen i venstres folketingsgruppe, som man ikke kan betegne som gentlemen — det skulle måske lige være det kvindelige medlem, men det pågældende medlem vil jeg også betragte som havende den samme noble indstilling som venstres øvrige folketingsgruppe.

Spørgsmålet om en valggruppe mellem de tre partier har ikke noget at gøre med det begreb. Det har ikke noget at gøre med det spørgsmål, om de tre partier kan enes om at lave en valggruppe af tre partier; det skal der tre partier til, og hvis det ene ikke vil, kan der ikke laves en sådan valggruppe.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard talte om det konservative folkeparti, og jeg hørte med interesse hans juridiske udredning om frikendelse under forskellige former. Jeg må sige, jeg tror, det er godt, at det ærede medlem ikke er blevet jurist, men lad det nu ligge. Det afgørende for

mig er, at man overhovedet ikke kan betegne det konservative folkeparti som et parti, der udelukkende er imod. Det er en fuldstændig begrebsforvirring. Det ærede medlem har åbenbart aldrig læst vort arbejdsprogram. Jeg troede ellers, han havde snuppet sit eget skatteprogram derfra. Det ærede medlem har ikke sat sig ind i mange af de tanker, vi har givet udtryk for her. Han kan ikke være ubekendt med, at ved en lang række love har det ærede medlem sammen med socialdemokratiet, det konservative folkeparti og venstre arbejdet sammen og stemt sammen om en løsning af problemerne.

Det ærede medlem kan se, hvordan vi i dag i udenrigspolitikken vel er mere enige med regeringen, end det ærede medlem er, der nærmest i den sag synes at være udelukkende imod. Det ærede medlem kan se på forsvarspolitikken, hvor det har været vanskeligt at se, hvad det radikale venstre ville, men hvor han aldrig har svært ved at se, hvad vi stod for. Det ærede medlem kan måske erindre det store omsforlig i 1962. Da var det ikke os, der var imod, da var det det ærede medlem, der betegnede det således: „Det er det dumme forlig og det dumme kompromis“. Da var det det ærede medlem, der var imod, selv om han dog fik mandet sig op til at stemme for.

Jeg har læst den redegørelse, den højt-ærede statsminister gav i mandags for organisationsrepræsentanterne, og jeg hørte statsministerens citat her i dag, hvori han sagde, at der er stærkt begrænsede muligheder for indtægtsforøgelser, og at man må advare imod en for stærk stigning af indkomsterne. Men se, statsministeren ved jo meget vel, at det er ord, der kan fortolkes. En begrænset, alt for stærk stigning — det er op til fortolkning, det stiller alle frit. Der er ingen fagforeningsleder, der ikke vil sige med de krav, de har lagt på bordet, at de er inden for de begrænsede muligheder. Det, jeg spurgte om, var, om statsministeren er enig med vismændene i den konkrete bedømmelse, i de konkrete tal, som vismændene har givet udtryk for, i hvert fald i den rapport, vi som folketingsmedlemmer har fået lejlighed til at læse i Politiken; andetsteds har vi det ikke fra. Jeg vil også bede om, at man erindrer vort

[Poul Møller.]

ønske — det er måske den højtærede økonomiminister, dette gælder — om, at folketingsmedlemmerne kunne gøres bekendt med samme stof som organisationslederne.

Til den udenrigspolitiske debat, der her er blevet ført, skal jeg ikke gøre nogen bemærkninger. Jeg skal kun sige, at over for MLF o.s.v. forbeholder det konservative folkeparti sig sin frie stilling, ligesom regeringen forbeholder sig sin. Men så vil jeg dog alligevel henlede den højtærede statsministers og den højtærede udenrigsministers opmærksomhed på det forhold, at den debat, der her er blevet ført, står imellem regeringen og de to partier, som anbefalede regeringens dannelse.

(Kort bemærkning).

Baunsgaard: Det ærede medlem hr. Erik Eriksen mente, at det var for lyst omkring regeringsdannelsen til, at det var klogt at udtale sig. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at også jeg synes, det stadig er lyst, selv om det ærede medlem gør, hvad han kan for at mørklægge.

Det er rigtigt, at det radikale venstre havde anbefalet som en af de tre muligheder, vi opstillede i første omgang, en regering af venstre og socialdemokratiet, men vi mente oprigtig talt, at der var noget nyt i vort forslag næste dag, da vi gjorde opmærksom på, at vi fandt det overvejelse værd at udvide undersøgelserne til også at omfatte den mulighed, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen kom til at stå i spidsen for regeringen. Det var nemlig det nye fra den ene dag til den anden, men jeg forstår altså, at det var ikke noget nyt, som fristede det ærede medlem.

Mine bemærkninger til det ærede medlem hr. Poul Møller om dette med at blive frikendt — hvor jeg havde sagt, at han nok som jurist, men måske ikke som politiker ville være enig med mig i, at der juridisk ingen forskel var på at blive frikendt på grund af bevisførelsens stilling og på grund af en bevist uskyld — fik det ærede medlem til at sige, at han var glad for, at jeg ikke var blevet jurist. Må jeg så sige til det ærede medlem: jeg har som handelsminister mødt så mange interessegrupper, som er glade hver gang konkurrencen bliver

begrænset, at det såmænd ikke er en indstilling, der overrasker mig — heller ikke hos en jurist.

Det ærede medlem sagde, at jeg åbenbart ikke havde læst det konservative arbejdsprogram, selv om han troede, det var det, jeg havde skrevet mit skatteprogram af efter. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at en af de ting, der gør, at jeg mener, at min karakteristik af det konservative parti er rigtig, netop er, at man dér stiller skatte-tanker op, som jeg for en stor del kan dele, men man undlader at drage den konsekvens at anvise veje til at gennemføre dem. Og så gjorde jeg — og det kan måske politisk være en letsindig gerning — så gjorde jeg det på det radikale venstres kursus på Nyborg Strand, at jeg fortalte, hvordan det kunne gennemføres, og det har det konservative parti siden benyttet til ét eneste stort angreb på mig og mit partis skatte-tanker. Det kunne det ærede medlem måske tage med i sine overvejelser af, hvorfor det konservative parti er underkastet en lidt hård bedømmelse, en efter min mening absolut ikke for hård, men velfortjent bedømmelse.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Det forekommer mig, at noget af denne debat gør det øjensynligt, at vi så snart som muligt burde have en markedsdebat her i tinget. Jeg havde, da tinget mødtes efter valget, det ønske, at vi skulle have en sådan debat, før vi kunne tillade os eventuelt at nedsætte et nyt markedsudvalg, idet vi måtte efterprøve, om den fuldmagt, der i sin tid blev givet en anden regering, stadig skulle være gældende. Det afviste de øvrige partier, men jeg synes, at nu tiltrænges det snart, at vi får en markedsdebat. Dog er det måske hensigtsmæssigt at vente lidt for at se, hvordan det udvikler sig mellem Frankrig og det øvrige fællesmarked. Det forekommer mig, at den situation, der er ved at opstå, i øvrigt med al ønskelig tydelighed, anskueliggør, at det vist var godt for det danske landbrug, vi ikke kom ind.

Hvad angår forsøgene på at mistænkeliggøre regeringen, da må jeg tillade mig at gøre opmærksom på, at det var den omstændighed, at visse regeringsudtalelser havde

[Aksel Larsen.]

skabt uklarhed over, hvorvidt dette klare nej til atomvåben stadig væk var gældende, der tvang mig til at rejse spørgsmålet. Hvis jeg havde fået den udtalelse fra den højtærede statsminister, som han nu har vedstået, så var sagen overhovedet ikke blevet rejst. Den udtalelse, den højtærede statsminister nu har vedstået, lyder, som jeg før har citeret, sådan, at uanset hvilke løsnings man eventuelt når frem til med hensyn til oprettelse af en fælles atomstyrke inden for NATO, så vil regeringen fastholde det standpunkt, at der ikke må placeres atomladninger på dansk territorium. Den er absolut, den er ubetinget, der er ingen forbehold, og når statsministeren nu gentager den erklæring og siger: den står regeringen fast på, så kan diskussionen om dette her for så vidt godt slutte. Den højtærede udenrigsminister gentog det samme, men pakkede det dog ligesom lidt ind. Det betyder ikke, at den højtærede udenrigsminister og jeg er enige om, hvorvidt dannelse af en atomvåbenfri zone i Norden bør vente, til der er dannet en større atomvåbenfri zone. Der kan vi så beholde hver sin mening. Han har ikke overbevist mig.

Hvad angår MLF, så tror jeg ikke, det er rigtigt, at der ikke foreligger nogen plan. Men hvis regeringen faktisk har taget stilling derved, at den sagde nej til at deltage i drøftelserne, og hvis udenrigsministeren oven i købet er overbevist om, at i udlandet er man slet ikke i tvivl om, at den danske regering vil sige nej, hvorfor må det så ikke blive sagt så tydeligt herhjemme, at også vi andre kan høre det? Jeg ved ikke, om et dansk veto mod MLF ville betyde dansk udtræden af NATO. Enhver ved, at jeg ville ikke have noget imod, at det ville få sådanne virkninger, men jeg tvivler på det. Det, der for mig er klart, er, at hvis der bliver noget ud af planerne om MLF, og hvis Danmark ikke har nedlagt veto, kan vi måske få meget vanskeligt ved at formene MLF-flådens skibe adgang til danske farvande og danske havne.

Jeg tror, at hvis man vil gøre det, som det ærede medlem hr. Frode Jakobsen var talsmand for, på forhånd at besværliggøre oprettelsen af en MLF, så gør man sagen en god tjeneste ved på forhånd at gøre planens ophavsmænd og dem, der arbejder

med den, klar over, at flådens skibe får i hvert fald ikke adgang til danske havne og farvande. Jeg tror, det var noget af det bedste, man kunne gøre. Og regeringen må, uanset hvor godt eller dårligt udenrigsministeren pludselig er informeret, være i stand til at udtale sig om sin mening. Skal en MLF-flåde have adgang til danske havne, ja eller nej?

(Kort bemærkning).

Iver Poulsen: Det ærede medlem hr. Erik Eriksen var lidt mere saglig i sit sidste indlæg end i det første, hvor han jo beskæftigede sig med spørgsmålet gentlemen og personlige egenskaber. Jeg er helt klar over, at man ikke må være alt for allergisk, hvis man skal deltage i politik, men alligevel var jeg ked af, at diskussionen skulle trækkes ned på det personlige plan.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen nævnte ATP og mente, det var uheldigt, at de uafhængige var gået imod den. Men der var jo ikke enighed mellem V og K om ATP-loven. Det konservative folkeparti stemte for, venstre undlod at stemme. I forbindelse hermed vil jeg dog gerne lige nævne, at hele det samlede danske landbrug, lige fra husmandsforeninger over landboforeninger til Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Landbruget, har sluttet op om de uafhængiges standpunkt med hensyn til Arbejdsmarkedets Tillægspension, og jeg ved ikke, om det er det ærede medlems mening at ville kalde hele landbruget, alle landbrugets udøvere, for uliberale eller — for at bruge et udtryk, som venstrepressen med særlig glæde har brugt — ultrareaktionære.

Og med hensyn til markedspolitikken — ja, dér har vi en anden opfattelse end venstre, men vor markedspolitik ligger vel ikke så langt fra de konservatives; jeg tror ikke, der er større forskel på venstres opfattelse og de uafhængiges opfattelse på det område, end der er på venstres og de konservatives. Og hvad angår den fulde folkepension, har vi aldrig lagt skjul på, at vi ønskede folkepensionen bygget op på et andet grundlag end forsørgelsesprincipet, og vi mener, at skal der komme en overbygning, så skal den finansieres på en anden måde end over skatterne, fordi det

[Iver Poulsen.]

netop er den fordelingspolitik, som er socialdemokratiets, og som derfor ikke er liberal. Vi mener, at befolkningen kan klare mange flere opgaver selv, eftersom velstanden har været stigende, og den opfattelse deler jo dog halvdelen af VK-blokken, nemlig det konservative folkeparti.

(Kort bemærkning).

Erik Eriksen: Jeg opgiver det ærede medlem hr. Iver Poulsen; han er fuldstændig umulig at debattere med. Spørger man i vest, så svarer det ærede medlem i øst. Og hvad det angår at trække noget ned på et personligt plan, så beder jeg det ærede medlem hæfte sig ved, hvad han selv har trukket frem i dagspressen forud for dette her. Jeg har ikke mere at sige herom.

Det, der er grunden til, at jeg er kommet herop, er det, det ærede medlem hr. Baunsgaard sagde: at en regering bestående af socialdemokrater og venstre med Erik Eriksen i spidsen, det fristede mig jo ikke. Nej, det gjorde det ikke. Men det ærede medlem vidste formentlig også, at det heller ikke fristede den herre, der nu er statsminister. Ikke desto mindre gik det ærede medlem til kongen med det. Derfor er det, jeg siger, det er lovlig lyst.

(Kort bemærkning).

Baunsgaard: Jeg skylder det ærede medlem hr. Erik Eriksen den indrømmelse, at det blev lyst dagen efter. Da blev både det ærede medlems og den nuværende statsministers stilling til det forslag mig bekendt, men det havde ikke været bragt frem før, så der var ikke noget at sige til, at det ikke lyste, før det blev bragt frem.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg har kun én bemærkning i anledning af det, det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde, og jeg synes, det er nødvendigt at gøre den, fordi der ellers kunne skabes tvivl.

Det ærede medlem mener, at spørgsmålet om en eventuel NATO-atomstyrkes adgang til danske farvande og danske havne vil kunne blive aktuelt, hvis styrken bliver dannet. Dertil er at sige, at hvis holdningen bliver, som det er regeringens hensigt den skal blive: at vi fortsat siger nej til atomvåben

på dansk territorium, så gælder det naturligvis også det maritime territorium. Derfor kan spørgsmålet efter min opfattelse overhovedet ikke komme til at foreligge, og det tror jeg også man er klar over.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg takker for denne erklæring. Det er første gang, vi hører den højtærede udenrigsminister i denne debat tage ordet „havné“ i sin mund. Havde han gjort det i går, kunne vi have sparet en væsentlig del af debatten i dag.

Hermed sluttede forhandlingene.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 23. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 1 medlem og 4 stedfortrædere til lønningrådet.*
- 2) *Valg af 2 medlemmer til hypotekbankens bestyrelse.*
- 3) *Valg af 2 medlemmer og 2 stedfortrædere til ankenævnet vedrørende visse landbrugsejendommers brug og overgang til selveje.*
- 4) *Første behandling af:*
Forslag til lov om indfødsrets meddelelse m. v.
- 5) *Første behandling af:*
Forslag til lov om forhøjelse af hædersgaver.
- 6) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om udførsel af kød m. m.
- 7) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Mødet hævet kl. 15¹⁴.

7. møde.

Fredag den 23. oktober kl. 13.

Formanden: Medlem af folketinget Gottschalek-Hansen har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren præcisere, hvad han mener med sin tilslutning til påstanden om, at en væsentlig del af de værnepligtige befalingsmænd er halvsadister?“
Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Ib Thyregod har meddelt mig, at han ønsker til boligministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren oplyse, hvilke skridt han agter at tage i anledning af, at det bl. a. ved offentliggørelse af årsberetningen for Københavns boligkommission er oplyst, at den i saneringsloven af 5. juni 1959 forudsatte sanering af 2.000 boliger årlig langtfra er gennemført, og at der nu i København er 36.500 saneringsmodne lejligheder?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem og 4 stedfortrædere til lønningsrådet.

(Jfr. tidenden sp. 59).

Valgt blev: *Jørgen Peder Hansen* til medlem i stedet for fhv. folketingsmand *Aage Knudsen* og *Egil Schytt*, *Hans Lund*, *Svend Haugaard* og *Jens Frandsen* til stedfortrædere i stedet for henholdsvis boligminister *Kaj Andresen* og de fhv. folketingsmænd *Gustav Pedersen*, *Helge Larsen* og *Viggo Hauch*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 2 medlemmer til hypotekbankens bestyrelse.

(Jfr. tidenden sp. 134).

Valgt blev: *Albertsen* og *Thisted Knudsen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 2 medlemmer og 2 stedfortrædere til ankenævnet vedrørende visse landbrugsjendommers brug og overgang til selveje.

(Jfr. tidenden sp. 59).

Valgt blev: *Chr. Rasmussen* med stedfortræder *Teichert* og *Søren Andersen* med stedfortræder *Peter Larsen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om indfødsrets meddelelse m. v.

(Lovforslaget (nr. 2) findes i tillæg A. sp. 1, fremsættelsen i tidenden sp. 50).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Bladt: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til indfødsretsudvalget.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om forhøjelse af hædersgaver.

(Lovforslaget (nr. 1) findes i tillæg A. sp. 47, fremsættelsen i tidenden sp. 48).

Lovforslaget sattes til forhandling.